

Woord bouw Nieuw

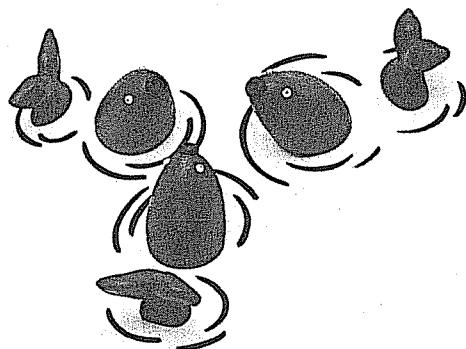
methode voor functioneel
spellingonderwijs
Deelhandleiding
blok 13

Kees de Baar

meulenhoff Educatief

Woordbouw Nieuw is ontwikkeld door het
Regionaal Pedagogisch Centrum Zeeland, Middelburg,
en uitgegeven door Meulenhoff Educatief, Amsterdam.

Auteur:	Kees de Baar, Middelburg
Redactie:	Tekst in Vorm, Houten
Illustraties:	Juliette de Wit, Amsterdam Natascha van Oirschot, Breda
Ontwerp en vormgeving:	Dollekamp & van Campen, Utrecht

eerste druk

03 02 01 00 99

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

ISBN 90 280 2305 4

© Meulenhoff Educatief bv, Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprerecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

De complete methode Woordbouw Nieuw bestaat uit

Map Algemene inleiding en bijlagen

(hierachter kunnen de deelhandleiding
worden toegevoegd door de leerkracht)

90 280 1642 2

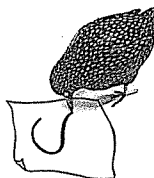
jaargroep 3

Bouwschrift basisblok

Bouwschrift blok 1

Bouwboek basisblok en blok 1

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) basisblok en blok 1

90 280 3555 9

90 280 3489 7

90 280 2041 1

90 280 2411 5

jaargroep 4

Bouwschrift blok 2

Bouwschrift blok 3

Bouwschrift blok 4

Bouwboek blok 2, 3 en 4

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 2, 3 en 4

90 280 3361 0

90 280 3227 4

90 280 3154 5

90 280 2132 9

90 280 1723 2

jaargroep 5

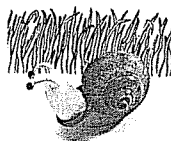
Bouwschrift blok 5

Bouwschrift blok 6

Bouwschrift blok 7

Bouwboek blok 5, 6 en 7

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 5, 6 en 7

90 280 3002 6

90 280 4022 6

90 280 5516 9

90 280 2233 3

90 280 2183 3

jaargroep 6

Bouwschrift blok 8

Bouwschrift blok 9

Bouwschrift blok 10

Bouwboek blok 8, 9 en 10

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 8, 9 en 10

90 280 4214 8

90 280 5663 7

90 280 4166 4

90 280 2364 X

90 280 1806 9

jaargroep 7

Bouwschrift blok 11

Bouwschrift blok 12

Bouwschrift blok 13

Bouwboek blok 11, 12 en 13

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 11, 12 en 13

90 280 5806 0

90 280 4361 6

90 280 5175 9

90 280 2449 2

90 280 2305 4

jaargroep 8

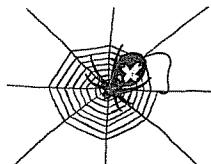
Bouwschrift blok 14

Bouwschrift blok 15

Bouwschrift blok 16

Bouwboek blok 14, 15 en 16

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 14, 15 en 16

90 280 6416 8

90 280 4220 2

90 280 5918 0

90 280 2571 5

90 280 1960 X

Leerdoelen

De leerlingen:

- beheersen de schrijfwijze van de persoonsvorm in de tegenwoordige en de verleden tijd;
- beheersen de schrijfwijze van alle typen regelmatige vierlettergrepige woorden;
- verwerven woordbeeld voor woorden met x, y en c = s, c = k.

Vaardigheden

De leerlingen:

- herkennen de persoonsvorm in een enkelvoudige zin;
- kunnen de schrijfwijze van de persoonsvorm berekenen met een beslissingsschema;
- herkennen onbeklemtoonde lettergrepen;
- herkennen bijzondere klankgroepen;
- herkennen lettergrepen en letters waarvoor een spellingregel geldt.

Instructieaspecten

De leerstof is als volgt ingedeeld:

- 1 herhaling tegenwoordige tijd;
- 2 woorden met x of y;
- 3 nieuwe woorden met c = s of c = k;
- 4 woorden met lees- of spellingtekens;
- 5 herhaling voorbij tijd;
- 6 klankgroepen met ge = zje en tie = tsie;
- 7 woorden met ig of lijk;
- 8 klankgroepen met heid, teit of isch.

Lessenoverzicht

les 1	doe-woorden	4
les 2	doe-woorden	4
les 3	doe-woorden	4
les 4	controle en toepassing	6
les 5	herhaling en toepassing	7
les 6	x en y	8
les 7	x en y	8
les 8	x en y	8
les 9	controle en toepassing	10
les 10	herhaling en toepassing	11
les 11	c of s en c of k	12
les 12	c of s en c of k	12
les 13	c of s en c of k	12
les 14	controle en toepassing	14
les 15	herhaling en toepassing	15
les 16	lees- en spellingtekens	16
les 17	lees- en spellingtekens	16
les 18	lees- en spellingtekens	16
les 19	controle en toepassing	18
les 20	herhaling en toepassing	19
les 21	t.t. en v.t.	20
les 22	t.t. en v.t.	20
les 23	t.t. en v.t.	20
les 24	controle en toepassing	22
les 25	herhaling en toepassing	23
les 26	ge = zje en tie = tsie	24
les 27	ge = zje en tie = tsie	24
les 28	ge = zje en tie = tsie	24
les 29	controle en toepassing	26
les 30	herhaling en toepassing	27
les 31	ig en lijk	28
les 32	ig en lijk	28
les 33	ig en lijk	28
les 34	controle en toepassing	30
les 35	herhaling en toepassing	31
les 36	heid, teit en isch	32
les 37	heid, teit en isch	32
les 38	heid en isch	32
les 39	controle en toepassing	34
les 40	herhaling en toepassing	35
les 41	afsluiting	36
les 42	afsluiting	36
les 43	afsluiting	37
	kopieerbladen	40
	kopieerlessen	66

Didactische aandachtspunten

Het voornaamste doel van Blok 13 is dat de leerlingen de verworven kennis stabiliseren, zodat ze deze kennis als vanzelfsprekend toepassen. Alleen de woorden met x of y zijn nieuw. De leerlingen hebben alle andere spellingaspecten van dit Blok al eerder geoefend bij eenvoudiger woordtypen.

• Luisterwoorden

In dit Blok komen de bijzondere klankgroepen weer aan de orde en wel de klankgroepen ge = zje, tie = tsie, heid, teit en isch. Deze klankgroepen komen nu voor in lastige drielettergrepige en vierlettergrepige woorden.

Verder wordt aandacht besteed aan deeltekenen (trema), deelstreepjes en aan de 's.

• Regelwoorden

Ook woorden met ig of ijk komen weer aan de orde. De woorden die de leerlingen gaan oefenen bevatten bijna altijd nog een ander spellingprobleem, zoals ch = g of een klinkerprobleem.

• Afspraakwoorden

De leerlingen oefenen de woorden met x en y en nieuwe woorden met c = s of c = k door inprenting. Besteed u daarbij allereerst aandacht aan de woordbetekenis. Bij het oefenen van deze woorden moet de nadruk liggen op het in lettergrepen verdeeld opschrijven. Dit gebeurt met name op het kopieerblad. Door lettergreep voor lettergreep naar deze woorden te kijken, wordt de structuur van de woorden zichtbaar en blijkt welke lettergreep schrijftechnisch lastig is. (Nogmaals: er zijn geen moeilijke woorden, er zijn wel woorden met lastige letters of lettergrepen!)

• De persoonsvorm

In dit Blok komt zowel de tegenwoordige als de voorbije tijd aan de orde. Daarbij wordt specifiek aandacht besteed aan doe-woorden met voorvoegsels. Het onderscheid tussen een persoonsvorm met een voorvoegsel en een voltooid deelwoord is voor veel leerlingen lastig. (Hij verandert de zin, De zin is veranderd.) De leerlingen leren met de hulpkaart persoonsvormen herkennen en schrijven in enkelvoudige zinnen. Het enige aspect dat nog niet aan de orde komt, is de vraagvorm: 'Rijdt je broer ook mee?'. Deze lastige variant wordt behandeld in groep 8. Ook de gebiedende wijs (opdrachttal) komt pas in groep 8 aan de orde.

• Woord-, zins- en tekstvaardigheid

Het eerste doel van het spellingonderwijs is dat leerlingen woorden foutloos en automatisch leren schrijven. Daarvoor moeten ze van zoveel mogelijk woorden een woordbeeld hebben opgebouwd, dat ze kunnen schrijven door zich het woord voor te stellen. (In je hoofd naar het woord kijken.) Bij alle oefeningen en dictees wordt steeds de nadruk gelegd op deze woordvoorstelling. Pas wanneer dat niet lukt, wordt de nadruk gelegd op het beredeneren van de schrijfvorm met spellingregels.

Het tweede en belangrijkste doel blijft het foutloos schrijven van woorden in zinnen en teksten. Bij het schrijven van een tekst komt meer kijken dan bij het schrijven van woorden en zinnen. Het uitgangspunt bij het schrijven van een tekst blijft: 'Je schrijft voor een lezer of lezersgroep'. De tekstsoort moet aansluiten bij de lezer(sgroep) en ook de afwerking gebeurt in overeenstemming daarmee. Daarbij schrijven de leerlingen altijd in twee fases: de voorbereidende fase en de eindfase. In de voorbereidende fase werken ze in het Bouwschrift, in de eindfase (netversie) schrijven ze op een blaadje. Belangrijk is dat het eindproduct ook echt gelezen kan worden: schrijven moet een duidelijk doel hebben. De leerlingen moeten bij het schrijven een aantal aspecten steeds in de gaten houden. Ze hebben dat vanaf groep 5 systematisch geleerd. Deze aspecten zijn de volgende:

- 1 Een tekst begint met een titel en een inleiding.
- 2 Een tekst deel je op in tekstblokken (alineas) eventueel met een witregel ertussen.
- 3 Je schrijft korte zinnen van maximaal twee regels, met hoofdletters en leestekens.
- 4 Voor de eindversie lees je je tekst altijd na op spellingfouten en je verbetert je tekst.
- 5 Je schrijft je tekst in het net en je maakt er als het past een tekening bij.

Herinner de leerlingen regelmatig aan deze aspecten. Als u de eisen niet stelt, zullen de leerlingen er uit zichzelf niet aan voldoen (enkele uitzonderingen natuurlijk daargelaten).

Woordpakketten (basisstof)

les 1 doe-woorden	les 2 doe-woorden	les 3 doe-woorden
beginnen	gebeuren	zijn
beschermen	doen	duren
sijpelen	hebben	gooien
verroeren	antwoorden	vangen
bedanken	worden	luiden
begraven	kneden	landen
bemoeien	lusten	worden
beschadigen	geven	blijven
verbinden	begrijpen	bemoeien
verraden	vertrekken	verkleiden
betalen	bedoelen	verbinden
bestellen	vertrouwen	kosten
beloven	maken	verwachten
bewaren	binden	verliezen
bewonderen	moeten	vluchten
gebruiken	rijden	antwoorden
vergeten	zitten	drinken
veranderen	houden	sporten
verbranden	bevriezen	raden
verwachten	snijden	wegen
verkleiden	doden	zuchten
verlichten	vluchten	vinden
	wachten	denken
	vertellen	zingen
		schudden
		kleden

Materiaal

- *Bouwschrift les 1 t/m 3*
- *Bouwboek les 1 t/m 3*
- *Kopieerbladen 1 t/m 3 en 13*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Bespreek allereerst weer met de leerlingen hoe ze de persoonsvorm kunnen vinden. Bespreek daarna het deel van de hulpkaart dat over de tegenwoordige tijd gaat. Gebruik als voorbeeldwoorden enkele doe-woorden met een voorvoegsel. Benadruk dat dit ook gewone doe-woorden zijn waar de persoonsvormregels voor gelden.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De taalvaardige leerlingen kennen alle oefenvormen. Ze kunnen volledig zelfstandig aan het werk.

• Begeleid oefenen

Instructie

Doe van elke oefening de eerste opdracht samen. De rest wijst zich daarna vanzelf. Eventuele woordbetekenisaspecten kunt u het beste klassikaal aan de orde stellen bij de afsluiting van een les.

Woordbetekenis

Besteed in elk geval aandacht aan de volgende woorden:

- les 1 oefening 1: beschermen, sijpelen, verroeren
kopieerblad 1: bewaren, bewonderen
oefening 2: beschadigen, verraden
- les 2 oefening 1: gebeuren
oefening 2: kneden
oefening 3: bedoelen, vertrouwen
- les 3 oefening 3: verliezen (dubbele betekenis)

les 1

Les 1
doe-woorden met voorvoegsels (t.t.)

1 Maak elke zin vragend. Onderstreep de persoonsvorm.
Het begint steeds harder te regenen.

Ankie beschermt het hondje met haar jas.

Het water sijpelt langs haar kraag omhoog.

Het hondje verroert zich niet.

2 Onderstreep de persoonsvorm. Schrijf het doe-woord en de ik-vorm op.

Zij bedankt ons voor de hulp.

De hond begraaft het bot.

Hij bemoeit zich overal mee.

Je beschadigt deze planten.

De dokter verbindt de wond.

3 Schrijf de ik-vorm op. Vul de persoonsvorm in.

verbranden Dit hout _____ langzaam.

verwachten Ik _____ niet dat hij komt.

verkleiden Ik _____ me straks wel.

verraden Zij _____ ons echt niet.

verlichten De lamp _____ de ingang.

verblinden _____ hij dat wondje niet?

Kopieerblad 1 of Bouwboek blz. 30

Opgave 1

Zinnen vragend maken.

Illustratie: bij het verhaal (meisje loopt met hond onder haar jas in de regen).

Opgave 2

Doe-woord en ik-vorm invullen.

Opgave 3

Ik-vorm en persoonsvorm invullen.

les 2

Les 2
vraagzinnen (t.t.)

1 Schrijf elke zin in een andere tijd. Onderstreep de persoonsvorm.

Wat gebeurt hier toch?

Wie doet zoets?

Waarom antwoord je niet?

Heb jij het soms gedaan?

2 Onderstreep de persoonsvorm. Schrijf het doe-woord en de ik-vorm op.

Wordt de auto weggesleept?

De bakker kneedt het deeg.

Lust je die spinazie niet?

We hebben hem hier ontmoet.

Geeft zij geen antwoord?

3 Schrijf de ik-vorm op. Vul de persoonsvorm in.

worden _____ Wie _____ de winnaar?

begrijpen _____ hij deze zin?

vertrekken _____ je broer morgen al?

bedoelen _____ Wat _____ hij hiermee?

vertrouwen _____ Zij _____ ons niet.

vertellen _____ Hij _____ het ons?

bevroren _____ Dit meetje _____ het

Kopieerblad 2 of Bouwboek blz. 30

Opgave 1

Tijd van de zin veranderen.

Illustratie: bij het verhaal (bloempot op de grond door voetbal).

Opgave 2

Doe-woord en ik-vorm invullen.

Opgave 3

Ik-vorm en persoonsvorm invullen.

les 3

Les 3
herhaling t.t.

1 Maak elke zin vragend. Onderstreep de persoonsvorm.

De ruit is nog heel.

Maar dat duurt niet lang meer.

Kim goolt de bal naar Jamal.

Die vangt echter niet goed.

2 Onderstreep de persoonsvorm. Schrijf het doe-woord en de ik-vorm op.

De klok luidt vier keer.

Het vliegtuig landt te snel.

Hij wordt vaak gepest.

Ik blijf hier overnachten.

Zij bemoeit zich overal mee.

3 Schrijf de ik-vorm op. Vul de persoonsvorm in. Doe het in de tijd die achter de zin staat.

worden _____ hij elke dag gebracht? (t.t.)

verwachten _____ Hij _____ ons niet. (v.t.)

antwoorden _____ Hij _____ voor zijn beurt. (t.t.)

vluchten _____ De poes _____ in huis. (v.t.)

verblinden _____ De dokter _____ zijn arm. (v.t.)

verliezen _____ Zij _____ haar tas.

Kopieerblad 3 of Bouwboek blz. 30

Opgave 1

Zinnen vragend maken.

Illustratie: bij het verhaal (overgooien met een bal).

Opgave 2

Doe-woord en ik-vorm invullen.

Opgave 3

Ik-vorm en persoonsvorm invullen.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op het bijbehorende kopieerblad van elke les kunnen de leerlingen extra oefenen met de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd. Zorg ervoor dat elke leerling hier voldoende tijd aan besteedt. De extra oefening is hard nodig. Alle leerlingen moeten deze oefening nu zelfstandig kunnen maken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

De taalvaardige leerlingen treffen twee extra woordpakketten aan in het Bouwboek, waarmee ze persoonsvormoefeningen gaan doen. Vervolgens bedenken ze bij elk doe-woord ook nog het voltooid deelwoord, dat ze daarna opschrijven.

Afsluiting

Besteed klassikaal aandacht aan doe-woorden die lastig zijn door hun betekenis. Ga er niet te vlug van uit dat leerlingen een bepaald woord wel zullen kennen: men vergist zich vaak in de woordkennis van leerlingen.

Introductie dictee

Het dictee is een zinsdictee van tien zinnen. In deze zinnen komen alle woordtypen voor waarvoor een spellingregel geldt. Na het opschrijven van een zin moeten de leerlingen de persoonsvorm onderstrepen. Wijs de leerlingen bij het schrijven van de zinnen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Laat de leerlingen de zinnen opschrijven met steeds een regel ertussen. Daardoor kunnen ze tussen de regels hun fouten verbeteren.

Materiaal

- Een gelinieerd blad
- Bouwschrift les 4

Controledictee 97

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Zeg de zin in jezelf na en schrijf de zin op.
- 3 Als je de zin niet meer weet, wacht je rustig af. De zin wordt nog een keer herhaald.
- 4 Lees de zin na en let op hoofdletters en leestekens.

Schrijf de zin op en onderstreep de persoonsvorm.

- 1 Zij bemoeit zich overal mee.
- 2 De arts verbindt de hoofdwond.
- 3 Verkleed jij je steeds na schooltijd?
- 4 Ik verwacht geen grote problemen.
- 5 Hij betaalt de rekening contant.
- 6 Een lantaarn verlicht de duistere plekken.
- 7 Jullie vergeten je zwemkleding toch niet?
- 8 Zij houdt het konijn stevig vast.
- 9 Rijd jij achter de optocht aan?
- 10 Dit mes snijdt met gemak door het papier.

Score woordspelling

Voldoende: 4 of minder fouten (20 lastige woorden).

Score persoonsvorm

Onderstrepen: voldoende bij 9 of meer woorden goed.

Schrijven: voldoende bij 8 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

Dit keer bestaat de schrijfpdracht uit een protest-brief. De naam van de lezer is niet bekend. Dat betekent dat de leerlingen voor een neutrale begroeting moeten kiezen.

In de inleiding van de brief moeten ze duidelijk omschrijven waarover de brief gaat, met name waarop ze reageren. Ze kunnen het vervolg van de brief voorbereiden door een woordveld met trefwoorden in te vullen. Hiermee kunnen ze daarna gericht schrijven.

Afsluiting

Bespreek de inleidingen die de leerlingen hebben bedacht. Ga na of voldoende duidelijk is waarom ze de brief schrijven.

Introductie

Bespreek de persoonsvormen klassikaal met de hulpkaart ernaast. Daarna kan elke leerling zelf zijn/haar woordfouten zoeken en verbeteren, mits u die fouten niet hebt aangestreept, maar alleen hebt gecodeerd met L, R, A of P voor de kantlijn.

De stelopdracht in het Bouwboek gaat over een kleine hond die vastzit in de modder van een moeras. Aan de kant staan een geschrokken jongen en meisje te roepen. De leerlingen moeten de aanleiding van deze situatie bedenken. Ze moeten het vervolg voorbereiden door een woordveld in te vullen.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 5*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Laat de leerlingen hun gemaakte fouten verbeteren op het dicteeschema en oefenen door inprenting. In feite mogen er - afgezien van het woord contant - eigenlijk bijna geen fouten gemaakt zijn.

De leerlingen verbeteren hun persoonsvormfouten, maar deze prenten ze verder niet in. Het zijn namelijk geen woorden met een vast woordbeeld.

Van elke persoonsvorm moet in dit stadium de schrijfwijze nog worden beredeneerd.

• Begeleid oefenen

Bespreek de gemaakte fouten individueel en kijk of er sprake is van specifieke of van verspreide fouten. U zult vooral in moeten gaan op specifieke fouten.

Verspreide fouten kunt u het beste laten inprenten op woordbeeld (woord bekijken, ogen dichtdoen, op blanco blaadje schrijven, woord controleren).

U bespreekt de persoonsvormfouten individueel of in een klein groepje. Voor extra oefening kunt u kiezen uit kopieerblad 27 t/m 29.

Afsluiting

Je schrijft voor een lezer. Waarop hebben de leerlingen gelet bij het schrijven van de protestbrief?

Woordpakketten (basisstof)

les 6 x en y

pony
claxon
mixer
rugby
excuus
expres
symbool
jury
box
luxé
taxi's
extra's
hobby's
lolly's
baby's
gymzalen
symbolen
mixers
pony's
claxons
lolly
baby

les 7 x en y

explosie
expositie
dynamo
experiment
excursie
Cyprus
Egypte
Mexico
Luxemburg
extra
sorry
pyjama
per expresse
examen
hobby
claxon

les 8 x en y

maximum
dynamiet
expeditie
export
examen
explosies
examens
pyjama's
expedities
extra's
experimenten
exposities
dynamo's
excursies
hobby's
typiste
typen
typisch
type
pyjama
excursie
dynamo
explosie

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen kunnen alle oefeningen zelfstandig maken.

• Begeleid oefenen

Instructie

Besteed vooral aandacht aan de oefeningen waarbij een meervoudsvorm moet worden ingevuld. Doe eventueel die oefeningen eerst mondeling. Zorg ervoor dat de leerlingen de betekenis van de woorden kennen. Het heeft niet zoveel zin dat ze woorden oefenen als ze de betekenis ervan niet kennen.

Woordbetekenis

Besteed in elk geval aandacht aan de volgende woorden:

- les 6 oefening 1: rugby
oefening 2: symbool
- les 7 oefening 1: dynamo
oefening 3: per expresse
- les 8 oefening 1: export
oefening 3: typisch, type (twee betekenissen)

Materiaal

- *Bouwschrift les 6 t/m 8*
- *Bouwboek les 6 t/m 8*
- *Kopieerbladen 4 en 14*

Extra materiaal

Computerprogramma Spellinghulp
Module 3: thema 10 oefening 4
N.B. Alleen remediërend gebruiken.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Zet enkele woorden met x en y op het bord en bespreek de lastige letters. Dit volstaat als introductie.

les 6

Les 6
X en y

1 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: mixer, rugby, pony, excuus, claxon.

Een klein soort paard: _____

De toeter in een auto: _____

Een apparaat om iets te mengen: _____

Je gooit of trapt een avalen bal: _____

Je zegt dat je er spijt van hebt: _____

2 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: symbool, jury, lusa, box, expres.

Ik heb het niet _____ gedaan.

De duif is het _____ voor vrede.

Een _____ kiest de mooiste tekening.

Het kind wil niet in de _____.

Voor _____ moet je altijd betalen.

3 Maak er meervoud van.

taxi _____ gymzaal _____

extra _____ symbool _____

hobby _____ mixer _____

jolly _____ pony _____

baby _____ claxon _____

4 Maak zelf de y-woorden. Pas op!

po _____ ju _____

lol _____ ba _____

Kopieerblad 4 of Bouwboek blz. 40

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: een mixer.

Opgave 2

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 3

Meervoudsvormen maken.

Opgave 4

Woorden vormen met y.

les 7

Les 7
X en y

1 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: dynamo, explosie, excursie, expositie, experiment.

Een ander woord voor tentoonstelling: _____

Een ander woord voor ontplofing: _____

Een apparaat dat stroom opwekt: _____

Een proef om iets uit te proberen: _____

Een uitstapje om iets te leren: _____

2 Schrijf het goede woord arachter.
Kies uit: Luxemburg, Mexico, Egypte, Cyprus.

Het ligt als een eiland in de Middellandse Zee: _____

In dat land kun je piramides bezoeken: _____

Het is een groot land in Midden-Amerika: _____

Het is een klein land in Europa: _____

3 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: sorry, pylama, extra, examen, per, expresse.

Ze hebben _____ eten meegenomen.

Hij zegt eerst _____ en geeft dan een duw.

Deze broek met jasje heet een _____.

Ik heb dit _____ verzonden.

Hij is voor het _____ geslaagd.

4 Bedenk zelf de tweede lettergreep. Schrijf het hele woord op.

sor _____ cla _____

hob _____ ex _____

Kopieerblad 4 of Bouwboek blz. 40

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: explosie.

Opgave 2

Woorden invullen.

Opgave 3

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 4

Woorden afmaken.

les 8

Les 8
X en y

1 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: expeditie, examen, export, dynamiet, maximum.

Een ander woord voor uiterste: _____

Een stof waarmee iets ontploft: _____

Een proef voor een diploma: _____

Een ander woord voor uitvoer: _____

Een tocht door onbekend gebied: _____

2 Maak er meervoud van.

explosie _____ experiment _____

examen _____ expostie _____

pylama _____ dynamo _____

expeditie _____ excursie _____

extra _____ hobby _____

3 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: type, typen, typisch, typiste.

De _____ typt de brief.

Op dit apparaat kun je een brief _____.

Ik hoor een _____ getuigd.

Dat _____ auto ken ik niet.

4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde.

mlet-na-dy _____ ns-dy-mo _____

ja-py-ma _____ plo-sle-ex _____

cur-sle-ex _____ xl-mum-ma _____

Kopieerblad 4 of Bouwboek blz. 40

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: expeditie.

Opgave 2

Meervoudsvormen maken.

Opgave 3

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op het kopieerblad schrijven de leerlingen de woorden op in lettergrepen verdeeld. Daarbij sorteren ze doe-woorden als woorden met x, y of als woorden in het meervoud.

• Bouwboek (activiteitengroep)

De taalvaardige leerlingen treffen twee extra woordpakketten aan. Ze schrijven de woorden op in lettergrepen verdeeld en aan elkaar. Daarna zetten ze de woorden in alfabetische volgorde.

Afsluiting

Besteed klassikaal aandacht aan de betekenis van lastige woorden en zinnen.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- *Bijlage 6 Dicteeschema*
- *Bouwschrift les 9*

Controledictee 98

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 De claxon maakt veel lawaai.	claxon
2 De expeditie vertrekt naar het oerwoud.	expeditie
3 Ik vind lezen een fijne hobby.	hobby
4 De baby zit in de box.	baby
5 Mijn broer moet examen doen.	examen
6 Voor luxe moet je betalen.	luxe
7 Ik neem extra boterhammen mee.	extra
8 De pony's lopen in de wei.	pony's
9 Dat is typisch een grap voor hem.	typisch
10 Mijn pyjama is een beetje kort.	pyjama
11 De dynamo op mijn fiets zit los.	dynamo
12 We maken een excursie naar de duinen.	excursie
13 Dat heb jij expres gedaan.	expres
14 Onze gymzaal wordt verbouwd.	gymzaal
15 Hij zei sorry en liep door.	sorry
16 Voor de school staan twee taxi's.	taxi's

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een briefje schrijven voor het prikbord in de supermarkt. Daarin verzoeken ze de klanten van de supermarkt om medewerking bij het wegzetten van de winkelwagens.

Allereerst moeten ze de aanleiding voor het verzoek duidelijk opschrijven. Daarna volgt het eigenlijke verzoek.

Maak de leerlingen duidelijk dat een verzoek om medewerking niet werkt als onvoldoende duidelijk wordt wat de reden daarvan is. Een goede inleiding is dus belangrijk.

Aangezien het gaat om een brede lezersgroep, is het essentieel daar in de begroeting rekening mee te houden. Misschien is het zelfs beter het briefje te beginnen met een uitroep, een kreet om hulp en medewerking. Het briefje moet namelijk aandacht trekken, het moet gelezen worden. En een aanhef als: 'Aan de bezoekers van deze supermarkt', werkt niet echt uitnodigend.

Afsluiting

Bespreek met name het begin van het briefje en de inleiding die de leerlingen hebben bedacht. Trekt het briefje voldoende de aandacht? Is de aanleiding tot het verzoek zo beschreven dat het logisch is dat de mensen zullen meewerken?

Introductie

Deel de dictees zonder commentaar uit en laat elke leerling zelf zijn/haar fouten uitzoeken, mits u het desbetreffende woord hebt aangekruist of gecodeerd. U kunt bij de woorden ook twee fouten coderen, bijvoorbeeld R + A. In elk woord zit namelijk een afspreekprobleem, maar meestal ook een regelprobleem.

Van de stelopdracht in het Bouwboek is het tweede deel van de verhaalkern geïllustreerd. Het verhaal gaat over een paar soldaten die munitie op het strand tot ontploffing brengen. De leerlingen bedenken zelf wat eraan vooraf is gegaan. Ze moeten het eerste deel van de kern weer voorbereiden met een gedeeltelijk ingevuld woordveld.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 10*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Laat de woorden eerst verbeteren op het dicteeschema. Daarna gaan de leerlingen deze woorden oefenen door ze in lettergrepen verdeeld op te schrijven. Ze onderstrepen of kleuren de lastige lettergreep. Dan volgt de inprenting van de woorden (woord in lettergrepen zeggen, woordfoto maken, woord bedekken, 'in je hoofd kijken', woord opschrijven, controleren). Als laatste schrijven ze deze woorden in de desbetreffende foutenrubriek achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Met leerlingen die te veel fouten hebben gemaakt, oefent u op de manier zoals hierboven is beschreven bij zelfstandig oefenen. U doet voor hoe ze moeten oefenen.

Afsluiting

Laat enkele leerlingen hun brief voorlezen. Bespreek nu met name de formulering van het verzoek om medewerking.

Woordpakketten (basisstof)

les 11	les 12 c of s en c of k	les 13
speciaal	complete	conditie
cadeau	consumpties	risico
cabine	elastiek	competitie
creatief	seconden	infectie
score	fanatiek	postcode
kampioen	provincies	artikel
catalogus	sigaretten	serieus
computer	lucifers	reactie
kalender	citroenen	traktatie
competitie	medicijnen	pensioen
helikopter	surprise	krokodil
reclame	incident	intensief
injectie	procenten	kantine
instructie	positief	paprika
etiket	speciaal	centrifuge
commentaar	ambulance	conflict
conducteur	speculaas	microfoon
capsule	catalogus	cellofaan
centimeter	perfect	recorder
viaduct	commentaar	controle
discussie	composthoop	concentratie
bioscoop	karakter	controleren
directeur	officier	
oceaan	visite	

Materiaal

- *Bouwschrift les 11 t/m 13*
- *Bouwboek les 11 t/m 13*
- *Kopieerbladen 5 en 15*

Extra materiaal

Computerprogramma Spellinghulp
Module 3: thema 10 oefening 1, 2 en 3
N.B. Alleen remediërend gebruiken.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Herinner de leerlingen aan reeds geleerde woorden met c = s of c = k. Ze gaan nu nieuwe woorden oefenen: lastige drielettergrepige of vierlettergrepige woorden. Wijs de leerlingen erop dat voor de meeste woorden ook nog een spellingregel geldt. Ze moeten dus gewoon goed opletten (d.w.z. goed naar de lettergrepen van het woord kijken en luisteren!).

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen kennen alle oefenvormen. Alleen oefenvorm 1 van les 12 en 13 is een tijd lang niet gebruikt.

• Begeleid oefenen

Instructie

Oefen het schrijven van de woorden, namelijk lettergreep voor lettergreep, waarbij de leerlingen deze lettergrepen ook moeten fluisteren. (Ze sturen hun eigen schrijven: de lettergreep die ze fluisteren, schrijven ze direct op.) Besteed daarna aandacht aan de woordbetekenis van de lastige woorden.

Woordbetekenis

Besteed in elk geval aandacht aan de volgende woorden:

- les 11 oefening 1: creatief
oefening 2: catalogus, injectie, instructie
oefening 3: capsule, commentaar
oefening 4: oceaan
- les 12 oefening 1: complete, consumpties, fanatiek
oefening 2: surprise, incident, positief
oefening 3: perfect
- les 13 oefening 1: conditie, infectie, competitie
oefening 2: reactie, serieus, traktatie, intensief
oefening 3: centrifuge
oefening 4: controle, concentratie

les 11

Les 11
c of s en c of k

1 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: cadeau, cabine, creestof, score, speciaal.

Het aantal punten in een wedstrijd: _____

Een Frans woord voor geschenk: _____

Een kleine, afgesloten ruimte: _____

Makkelijk dingen bedenken en maken: _____

Een ander woord voor bijzonder of apart: _____

2 Vul in. Kies c of k.

_____ ampten _____ hell _____ opter _____

_____ atalogus _____ re _____ lame _____

_____ omputer _____ inje _____ tie _____

_____ alender _____ instru _____ tie _____

_____ ompetitie _____ eti _____ et _____

3 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: capsule, commentaar, conducteur, centimeter, viaduct.

Zij heeft altijd _____ op wat ik doe.

In de trein controleert een _____ de kaartjes.

Dit poeder wordt in een _____ verpakt.

Dit potlood is precies vijftien _____ lang.

De autoweg kruist de spoorbaan over een _____.

4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde.

cus-dis-sie _____ teur-rec-di _____

as-bl-coop _____ ce-aan-o _____

Kopieerblad 5 of Bouwboek blz. 42

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: een douchecabine.

Opgave 2

Woorden afmaken met c of k.

Opgave 3

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 12

Les 12
c of s en c of k

1 Zoek het woord dat niet in de zin past.
Schrijf het goede woord achter de zin.

Ik vind dit fanatiek onzin. _____

De complete staan klaar. _____

Het secoden is gebroken. _____

Over vijf consumpties is het tijd. _____

Zij is heel elastiek bezig. _____

2 Vul in. Kies c of s.

provin _____ les _____ surpri _____ e _____

_____ lgaretten _____ in _____ ident _____

lu _____ lters _____ pro _____ enten _____

_____ troenen _____ po _____ ltel _____

medi _____ ljoen _____ spe _____ taal _____

3 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: catalogus, speculaas, ambulance, commentaar, perfect.

Een deltig woord voor ziekenauto: _____

Een soort gekrulde koek: _____

Een lijst met boeken die te leen zijn: _____

Iets wat zonder fouten gebeurt: _____

Een deltig woord voor opmerkingen: _____

4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde.

post-com-koop _____ il-al-cler _____

rak-ko-ter _____ si-te-vil _____

Kopieerblad 5 of Bouwboek blz. 42

Opgave 1

Woorden in de goede zin zetten.
Illustratie: een consumptie.

Opgave 2

Woorden afmaken met c of s.

Opgave 3

Woorden zoeken bij een zin.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 13

Les 13
c of s en c of k

1 Zoek het woord dat niet in de zin past.
Schrijf het goede woord achter de zin.

De infectie klopt niet. _____

Dat postcode is te groot. _____

De conditie is afgelopen. _____

Je moet oppassen voor risico. _____

Zijn competitie is niet goed. _____

2 Vul in. Kies c of k.

arti _____ el _____ kro _____ odl _____

_____ erleus _____ lnten _____ tel _____

res _____ tie _____ anline _____

tra _____ tatie _____ papri _____ a _____

pen _____ loen _____ inle _____ tie _____

3 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: centrifuge, recorder, microfoon, callofaan, conflict.

Een snel ronddraaiende trommel: _____

Een deltig woord voor ruzie: _____

Je kunt er je stem mee versterken: _____

Je kunt er iets luchtdicht mee verpakken: _____

Je kunt er geluid of beeld mee opnemen: _____

4 Zet voor elk woord een. Schrijf het hele woord op.

_____ trole _____ centratie _____

_____ dille _____ troteren _____

Kopieerblad 5 of Bouwboek blz. 42

Opgave 1

Woorden in de goede zin zetten.
Illustratie: een conditie die niet goed is.

Opgave 2

Woorden afmaken met c, s of k.

Opgave 3

Woorden zoeken bij een zin.

Opgave 4

Woorden afmaken.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op het kopieerblad schrijven de leerlingen de woorden op in lettergrepen verdeeld. Daarbij sorteren ze ze op c = s of c = k.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek zijn twee extra woordpakketten met c-woorden opgenomen. De leerlingen schrijven de woorden op in lettergrepen verdeeld en aan elkaar. Daarna moeten ze de woorden in alfabetische volgorde zetten.

Afsluiting

Besteed klassikaal aandacht aan woorden en zinnen die lastig zijn door hun betekenis.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 14

Controledictee 99

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 2 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 2 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 De helikopter stijgt op.	helikopter
2 We krijgen eerst instructie.	instructie
3 Dit is een heel leuk cadeau.	cadeau
4 In de kantine verkopen ze limonade.	kantine
5 Hij staat altijd klaar met commentaar.	commentaar
6 De ambulance staat al klaar.	ambulance
7 Ik werk graag op een computer.	computer
8 We gaan morgen naar de bioscoop.	bioscoop
9 Er liggen lucifers op de vloer.	lucifers
10 Je moet wel serieus werken.	serieus
11 Dat elastiek is slap geworden.	elastiek
12 Wij nemen geen enkel risico.	risico
13 Ik zoek het boek in een catalogus.	catalogus
14 Dat boek is tien centimeter breed.	centimeter
15 Dit medicijn smaakt niet lekker.	medicijn
16 Hij reageerde heel positief.	positief

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

Elke leerling gaat nu zijn/haar hobby beschrijven in een stuk dat bestemd is voor de schrijfhoek. De lezersgroep is daarmee bekend: de klasgenoten, eventueel ook de ouders tijdens een ouderavond.

De leerlingen bereiden hun stuk weer voor in het Bouwschrift door de inleiding en de titel op te schrijven. Daarna geven ze in trefwoorden het vervolg weer, zodat het schrijven daarvan systematisch kan verlopen. Bespreek met de leerlingen wat het beste in de inleiding kan komen te staan en wat in de uitwerking en toelichting.

Ook de afsluiting van zo'n tekst is belangrijk. Daarin kan bijvoorbeeld prima reclame worden gemaakt voor de hobby.

Afsluiting

Bespreek enkele inleidingen en ga na in hoeverre de titel daarmee een directe relatie heeft. Ook deze titel moet de nieuwsgierigheid opwekken. Een schrijver wil immers dat zijn/haar schrijfproduct gelezen wordt. Jouw product moet dus opvallen tussen de schrijfsels van de klasgenoten.

Introductie

De leerlingen kunnen veel en veel verschillende fouten gemaakt hebben, omdat bijna elk woord wel twee spellingproblemen bevat. Als u de fouten voor de kantlijn alleen maar hebt aangeduid of hebt gecodeerd, kan elke leerling zelf zijn/haar fouten opzoeken en verbeteren.

Van de stelopdracht in het Bouwboek is het tweede deel van de kern van het verhaal geïllustreerd. Een politiewagen, ambulance en brandweer rijden met gillende sirene voorbij. Aan de kant staan mensen te kijken en te wijzen. Voor het eerste deel van de kern moeten de leerlingen weer een woordveld invullen als voorbereiding op het schrijven van het verhaal.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 15*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Nadat de leerlingen hun fouten hebben verbeterd, gaan ze deze woorden oefenen door de woorden in lettergrepen verdeeld op te schrijven. Ze kleuren of onderstrepen de lastige lettergrepen. Daarna volgt de inprenting (lettergreep voor lettergreep lezen, woordfoto maken, woord afdekken, woord voorstellen: 'in je hoofd kijken', woord schrijven en controleren). Als laatste schrijven ze deze woorden in de desbetreffende foutenrubriek achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Met leerlingen die te veel dicteefouten hebben gemaakt, oefent u op dezelfde wijze als hierboven is omschreven bij zelfstandig oefenen.

Afsluiting

Schrijf eens alle titels van stelopdracht 1 op het bord of op een blaadje, zonder de naam van de schrijver erbij. Welke titels vallen op? Kunnen de leerlingen raden welke titel bij wie hoort?

Woordpakketten (basisstof)

les 16 **les 17** **les 18**
lees- en spellingtekens

skiër	ruïne	Australië
knieën	patiënt	België
mede-eigenaar	poriën	Indonesië
auto-onderdelen	kopieën	Azië
zeeën	skiën	Israël
feeën	irriteren	egoïst
ideeën	illustreeren	ruziën
drieën	imiteren	bacteriën
cavia's	emigreren	conciërge
risico's	interessereren	neuriën
diploma's	geëerd	zo-even
accu's	geërfd	na-apen
radio's	geërgerd	auto-onderdeel
's-Gravenhage	geëindigd	olie-export
salaris	geëmigreerd	radio-omroep
signalen	geïllustreerd	zee-egel
's avonds	geïnformeerd	poriën
's ochtends	geïnteresseerd	zeeën
's-Hertogenbosch	geïmiteerd	knieën
's morgens	geïrriteerd	ideeën
slungel	agenda's	
's middags	paraplu's	
smakelijk		
drieëndertig		
tweëntwintig		
tweënvijftig		

Materiaal

- *Bouwschrift les 16 t/m 18*
- *Bouwboek les 16 t/m 18*
- *Kopieerbladen 6 en 16*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Zet de woorden ski en knie op het bord en laat zien waarom er een e met trema aan wordt toegevoegd (skiën, knieën). Bespreek daarna van les 16 oefening 1, met name het deelstreepje. Besteed bij elke les klas-sikaal tijd aan een korte bespreking van alle oefeningen. Doe dit voor voordat de activiteitengroep zelfstandig aan het werk gaat. (In les 17 zult u ook aandacht moeten besteden aan het onderscheid tussen porie-poriën en kopie-kopieën. Benadruk het verschil in klemtoon. Als soortgelijke woorden komen in les 18 neuriën en ruziën voor.)

In les 18, oefening 3 komen nog enkele samengestelde woorden aan de orde die met een deelstreepje worden geschreven. Bespreek vooral de reden daarvan: zonder deelstreepje levert de woordherkenning problemen op bij het lezen.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Na de uitvoerige introductie moeten de taalvaardige leerlingen zelfstandig aan de slag kunnen.

• Begeleid oefenen

Instructie

U kunt het beste elke oefening helemaal mondeling doen. Alle leerlingen weten dan wat er ingevuld moet worden en ze kunnen dat daarna ook doen. Dit is een lastige lessenreeks, waaraan veel haken en ogen zitten.

Woordbetekenis

Besteed in elk geval aandacht aan de volgende woorden:

- les 16 oefening 2: feeën, cavia's, accu's
oefening 3: signalen, slungel
- les 17 oefening 2: irriteren, imiteren, emigreren
oefening 3: geëerd, geërfd, geërgerd
- les 18 oefening 2: bacteriën
oefening 3: zo-even, na-apen

les 16

Les 16 lees- en spellingtekens

1 Let op!
Een deelteken zorgt ervoor dat een woord goed wordt uitgesproken.
Vul in. Kies knieën of skiër.
De _____ zit op zijn _____.

Een deeltreepje zorgt ervoor dat bij samenstellingen het woord goed kan worden gelezen.
Vul in. Kies auto-onderdelen of mede-elgenaar.
Hij is _____ van een zaak
in _____.

2 Maak er meervoud van. Pas op!

knle _____	cavia _____
zee _____	risico _____
lee _____	diploma _____
idee _____	accu _____
dtle _____	radio _____

3 Vul in. Kies s of 's.

_____ Gravenhage _____	_____ Hertogenbosch _____
_____ alaris _____	_____ morgens _____
_____ signalen _____	_____ lungel _____
_____ svonds _____	_____ middags _____

4 Uitzonderingen! Samenstellingen met een deelteken.
drie _____ dertig _____ twee _____ veertig _____
twee _____ twintig _____

Kopieerblad 6 of Bouwboek blz. 44

Opgave 1

Introductie deelteken en deeltreepje.

Illustratie: een skiër op zijn knieën.

Opgave 2

Meervoudsvormen maken.

Opgave 3

Woorden afmaken met s of 's.

Opgave 4

Samenstellingen vormen.

les 17

Les 17 lees- en spellingtekens

1 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: porlën, patiënt, ruïne, skien, kopleën.
Namaaksel van iets: _____
Zieke die behandeld wordt: _____
Kleine openingen in je huid: _____
Overblijfsel van een gebouw: _____
Over de sneeuw glijden op latten: _____

2 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: imiteren, irriteren, emigreren, illustreren, interesseren.
Te veel zon kan je ogen _____.
Hij gaat onze poster _____.
Zij kan heel goed zijn stem _____.
Onze bureu _____ naar Australië.
Wij _____ ons voor Israël.

3 Maak er een voltooid deelwoord van. Pas op!

eren _____	illustreren _____
erven _____	informer _____
ergeren _____	interesseren _____
eindigen _____	imiteren _____
emigreren _____	irriteren _____

4 Maak er meervoud van. Pas op!

porle _____	agenda _____
kople _____	parapiu _____

Kopieerblad 6 of Bouwboek blz. 44

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.

Illustratie: twee skiërs bij een ruïne.

Opgave 2

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 3

Voltooid deelwoorden vormen.

Opgave 4

Meervoudsvormen maken.

les 18

Les 18 lees- en spellingtekens

1 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: Azië, België, Israël, Australië, Indonesië.
Een werelddeel waarin China ligt: _____
Een land dat grenst aan Frankrijk: _____
Een land aan de Middellandse Zee: _____
Een werelddeel omringd door zeeën: _____
Een land dat bestaat uit eilanden: _____

2 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: bacteriën, concilïge, rustiën, neurien, afgist.
Een _____ denkt alleen aan zichzelf.
Jullie _____ nu al de hele morgen.
Door _____ kun je ziek worden.
Op onze school werkt een _____.
Ze zit zachtjes een liedje te _____.

3 Maak zelf de samenstellingen.
na zee zo
radio olie auto
even open onderdeel export omroep egei

4 Maak er meervoud van. Pas op!

porle _____	knle _____
zee _____	idee _____

Kopieerblad 6 of Bouwboek blz. 44

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.

Illustratie: een eiland met palmen.

Opgave 2

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 3

Samenstellingen vormen.

Opgave 4

Meervoudsvormen maken.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

De leerlingen oefenen de aangeboden woorden op het kopieerblad door ze te rubriceren op spellingaspect (deelteken, deelstreepje of 's). Daarna moeten ze de lastige lettergreep onderstrepen of kleuren.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek zijn twee extra woordpakketten opgenomen. De leerlingen schrijven de woorden op in lettergrepen verdeeld en aan elkaar. Bij sommige woorden is het lastig om ze in lettergrepen te verdeelen. Laat de leerlingen de woorden hardop in lettergrepen zeggen. Ze horen dan wat ze moeten schrijven. (Neem ook de tijd om dit tussendoor met deze taalvaardige groep te bespreken!)

Daarna moeten ze het woord bedenken en schrijven waarvan de aangeboden woorden zijn afgeleid. Hierdoor wordt het analogiedenken nagestreefd. Deze taalvaardige leerlingen zijn ermee gebaat dat ze overeenkomsten in woorden herkennen en kunnen benutten.

Afsluiting

Bespreek alle oefeningen klassikaal na. Het is eenvoudigweg lastig om lees- en spellingtekens goed toe te passen. Het vereist, behalve instructie, ook gewoon voor- en nadoen.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 19

Controledictee 100

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 De skiërs doen hun ski's aan.	skiërs
2 Zij heeft leuke ideeën.	ideeën
3 We nemen geen risico's.	risico's
4 Hij komt 's ochtends vaak te laat.	's ochtends
5 Ik wens je smakelijk eten.	smakelijk
6 Hij heeft zijn knieën bezeerd.	knieën
7 De patiënt wordt behandeld.	patiënt
8 Zijn gezeur heeft me geërgerd.	geërgerd
9 We zijn op de laatste plaats geëindigd.	geëindigd
10 Dat werelddeel heet Australië.	Australië
11 Dit zijn kopieën van de les.	kopieën
12 Een zee-egel is een klein dier.	zee-egel
13 We laten deze poster illustreren.	illustreren
14 Soms kan hij een echte egoïst zijn.	egoïst
15 Onze school heeft een conciërge.	conciërge
16 Dat huis is een ruïne geworden.	ruïne

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een muurkrant voor een ouderavond samenstellen, ter voorbereiding van een Veilig-Verkeer-actie. Het Bouwschrift bevat weer een model voor zo'n soort tekst. De nadruk ligt allereerst op een goede, duidelijke inleiding, de directe aanleiding voor de muurkrant en de ouderavond! Dan volgt een stukje tekst waarin de leerlingen de noodzaak van de actie duidelijk moeten maken. Het karakter van deze tekst is anders, hij is gericht op actie. In de afsluiting wordt dan ook een oproep tot actie gedaan.

Afsluiting

Bespreek de titel en inleiding van deze schrijfpdracht. De titel is erg belangrijk want hij moet de aandacht trekken, anders heeft een muurkrant geen effect.

Introductie

Als u de gemaakte dicteefouten alleen hebt aangekruist of gecodeerd, kunt u alle leerlingen meteen aan het werk zetten om hun fouten op te zoeken en te verbeteren. U hoeft het dictee verder niet te bespreken of toe te lichten.

De stelopdracht in het Bouwboek gaat over een skiongeluk. Het tweede deel van de kern is geïllustreerd. Een helikopter komt een skiër ophalen. De leerlingen bereiden het eerste deel van de kern weer voor met een gedeeltelijk ingevuld woordveld.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 20*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Laat de leerlingen hun fout geschreven woorden oefenen door ze in lettergrepen verdeeld op te schrijven. Ze onderstrepen of kleuren de lastige lettergreep. Daarna prenten ze de woorden in (woord in lettergrepen verdeeld zeggen, woordfoto maken, woord bedekken, woord voorstellen: 'in je hoofd kijken', woord schrijven, controleren). Ten slotte schrijven ze deze woorden in de desbetreffende foutenrubriek achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen met te veel dicteefouten zullen deeltekenfouten hebben gemaakt. Mogelijk moet u dit in een kleine groep opnieuw uitleggen. Verder oefent deze groep leerlingen onder uw toezicht op de wijze die hierboven is beschreven bij zelfstandig oefenen. Het in lettergrepen zeggen en schrijven van deze woorden helpt leerlingen greep te krijgen op de woordstructuur. Het deelteken versterkt deze structuur, zodat het woord goed en vlot herkend en gelezen kan worden.

Afsluiting

Bespreek de kern en de afsluiting van de schrijfpdracht. Hoe formuleer je een oproep tot actie?

Woordpakketten (basisstof)

les 21 t.t. en v.t.

gebeuren
hebben
verwachten
komen
verliezen
verbinden
verstaan
verdwijnen
verkopen
begrijpen
bevriezen
verbranden
verzetten
opwinden
bedenken
verstaan
verzorgen
verlichten
vertrekken
betalen
beloven
verkleiden
verraden

les 22 t.t. en v.t.

pakken
leggen
grissen
mopperen
stoten
verstaan
praten
gooien
vinden
hebben
zijn
zuchten
denken
houden
wachten
raden
heten
wegen
snijden
starten
verraden
rijden
antwoorden
luiden
binden

les 23 t.t. en v.t.

zweven
huppelen
duiken
hebben
vluchten
komen
zeggen
gaan
doen
worden
storten
pesten
afbranden
doden
stoten
weten
kneden
haasten
binden
vinden
vechten
luiden
troosten
storen
kleden

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Na de introductie kunnen de leerlingen alle oefeningen zelfstandig maken.

• Begeleid oefenen

Instructie

Doe de eerste opdracht van elke oefening samen met de instructiegroep. Dat zal voldoende zijn. De woordenschat kan aan de orde komen bij de afsluiting van elke les.

Woordbetekenis

Besteed in elk geval aandacht aan de volgende woorden:

- les 21 oefening 1: verwachten
oefening 2: bevriezen
- les 22 oefening 1: grissen
kopieerblad 8: heten
- les 23 oefening 1: zweven
oefening 3: storten

Materiaal

- *Bouwschrift les 21 t/m 23*
- *Bouwboek les 21 t/m 23*
- *Kopieerbladen 7 t/m 9 en 17*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

In deze lessenreeks wordt de persoonsvorm in zijn geheel herhaald, inclusief het zoeken van de persoonsvorm in een zin. Kopieer voor elke leerling de hulppkaart (kopieerblad 26) en bespreek de verschillende stappen. De taalvaardige groep kan daarna zelfstandig de oefeningen in het Bouwschrift maken.

les 21

Les 21 t.t. en v.t.

1 Maak elke zin vragend. Onderstreep de persoonsvorm.

Het gebeurde toch nog onverwacht.

Zij had de motorboot wel gezien.

maar ze verwachtte geen hoge golven.

Die kwamen er echter wel.

2 Onderstreep de persoonsvorm. Schrijf de persoonsvorm in de t.t. op.

Hij verbond de wonden van de hond.

Ik verstond er geen woord van.

Het schip verdween in de verte.

Hij verkocht zijn auto.

Zij begreep mijn verhaal niet.

Het water bevroor heel snel.

3 Schrijf de ik-vorm op. Vul de persoonsvorm in. (v.t.)

gebeuren _____ Het _____ gisteravond.

verbranden _____ Hij _____ zijn vinger.

beloven _____ Zij _____ te komen.

verkleiden _____ Hij _____ zich als piraat.

verraden _____ Hij _____ je _____

verwachten _____ Wij _____ geen r

Kopieerblad 7 of Bouwboek blz. 46

Opgave 1

Zinnen vragend maken.

Illustratie: bij het verhaal (water-skister in problemen door hoge golven).

Opgave 2

Persoonsvorm in de t.t. opschrijven.

Opgave 3

Ik-vorm en persoonsvorm invullen.

les 22

Les 22 t.t. en v.t.

1 Maak elke zin vragend. Onderstreep de persoonsvorm.

Sander pakte een koekje uit de doos.

Hij legde het op de rand van de tafel.

Bor griste het koekje weg.

Sander moppert nu op zijn hond.

2 Onderstreep de persoonsvorm. Schrijf de tegenwoordige tijd en het doe-woord achter de zin.

Ze stootte de asbak van tafel.

Ik verstond er geen woord van.

Zij praatte aan een stuk door.

Wat goolde je weg?

Ik vond dat heel vervelend.

3 Schrijf de ik-vorm op. Vul de persoonsvorm in. Let op de tijd!

zuchten _____ Zij _____ eens heel diep. (v.t.)

hebben _____ Ik _____ hem niet gezien. (v.t.)

zijn _____ Wij _____ hier ook. (v.t.)

binden _____ Ik _____ het pakje vast. (t.t.)

antwoorden _____ Zij _____ helemaal niet. (t.t.)

luiden _____ de klok vaak? (t.t.)

Kopieerblad 8 of Bouwboek blz. 46

Opgave 1

Zinnen vragend maken.

Illustratie: bij het verhaal (hond pakt koekje van tafel).

Opgave 2

Persoonsvorm en doe-woord invullen.

Opgave 3

Ik-vorm en persoonsvorm invullen.

les 23

Les 23 t.t. en v.t.

1 Maak elke zin vragend. Onderstreep de persoonsvorm.

Hoog in de lucht zweeft een havik.

Op de grond huppelt een konijn.

De havik duikt omlaag.

Het konijn heeft de havik gezien.

2 Onderstreep de persoonsvorm. Schrijf de tegenwoordige tijd en het doe-woord achter de zin.

De vogels vluchten in de bomen.

Zij kwam nog net op tijd.

Ik zei helemaal niets.

Wij gingen ernaartoe.

Hij deed het toch.

3 Schrijf de ik-vorm op. Vul de persoonsvorm in. Let op de tijd!

storten _____ Het vliegtuig _____ hier neer. (v.t.)

pesten _____ Hij _____ hem heel vaak. (v.t.)

afbranden _____ Het huis _____ volledig af. (v.t.)

doden _____ De uil _____ een muis. (t.t.)

kleden _____ Ik _____ me straks wel aan. (t.t.)

vinden _____ jij dat leuk? (t.t.)

Kopieerblad 9 of Bouwboek blz. 46

Opgave 1

Zinnen vragend maken.

Illustratie: bij het verhaal (havig pakt konijn).

Opgave 2

Persoonsvorm en doe-woord invullen.

Opgave 3

Ik-vorm en persoonsvorm invullen.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Bij elke les hoort een apart kopieerblad waarop de leerlingen kunnen oefenen met de persoonsvorm in de tegenwoordige en de voorbije tijd.

• Bouwboek (activiteitengroep)

De taalvaardige leerlingen treffen in het Bouwboek twee extra woordpakketten aan waarmee ze de persoonsvorm gaan oefenen. Daarna bedenken ze bij elk doe-woord nog het voltooid deelwoord, waarna ze dit opschrijven.

Afsluiting

Bespreek klassikaal de woorden en zinnen die lastig zijn door hun betekenis.

Introductie dictee

Het dictee is een zinsdictee van tien zinnen. In deze zinnen komen alle woordtypen voor waarvoor een spellingregel geldt. Na het opschrijven van een zin moeten de leerlingen de persoonsvorm onderstrepen. Wijs de leerlingen bij het schrijven van de zinnen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!). Laat de leerlingen de zinnen opschrijven met steeds een regel ertussen. Daardoor kunnen ze tussen de regels hun fouten verbeteren.

Materiaal

- Een gelinieerd blad
- Bouwschrift les 24

Controledictee 101

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Zeg de zin in jezelf na en schrijf de zin op.
- 3 Als je de zin niet meer weet, wacht je rustig af. De zin wordt nog een keer herhaald.
- 4 Lees de zin na en let op hoofdletters en leestekens.

Schrijf de zin op en onderstreep de persoonsvorm.

- 1 Ik verstond niets door het lawaai.
- 2 De helikopter stortte neer in het oerwoud.
- 3 Ik verkleed me voor de wedstrijd.
- 4 Zij had haar kleren vergeten.
- 5 Hij antwoordt niet op onze vragen.
- 6 De bakker kneedt het deeg met een machine.
- 7 De vrachtauto wordt met zakken geladen.
- 8 Hij deed alsof er niets gebeurd was.
- 9 De mussen ruziën om de korstjes.
- 10 Vind jij dat een moeilijke opgave?

Score woordspelling

Voldoende: 4 of minder fouten (19 lastige woorden).

Score persoonsvorm

Onderstrepen: voldoende bij 9 of meer woorden goed.
Schrijven: voldoende bij 8 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een vakantieverslag schrijven. In het Bouwschrift is weer ruimte voor titel en inleiding. Ze bereiden de kern van het verslag voor door de belangrijke aspecten te noemen in trefwoorden.

Daarna schrijven ze het eigenlijke verslag. Wijs de leerlingen er nog een keer op dat ze altijd schrijven voor een lezer. Dat heeft gevolgen voor de eisen die ze aan een tekst moeten stellen. Laat één van de leerlingen het bekende rijtje noemen:

- 1 Beginnen met een titel en een inleiding.
- 2 De tekst opdelen in tekstblokken met eventueel een witregel ertussen.
- 3 Korte, duidelijke zinnen met hoofdletters en leestekens.
- 4 Controleren op zins- en woordfouten voordat je de netversie gaat schrijven.
- 5 Duidelijk, goed leesbaar schrijven en de tekst afwerken met een tekening.

Afsluiting

Bespreek de titel en de inleiding.

Introductie

Bespreek klassikaal de schrijfwijze van de persoonsvorm met de hulpkaart erbij. Ga na welke stappen de leerlingen achtereenvolgens hadden moeten zetten. Als u de overige fouten voor de kantlijn gecodeerd hebt met L (luisterfouten), R (regelfouten) of A (afsprakfouten) kan iedere leerling zelf zijn/haar fouten zoeken en verbeteren.

De schrijfopdracht in het Bouwboek gaat over een vader en zoon die via een open dakraam in hun huis proberen te komen, omdat ze de sleutel binnen hebben laten liggen. Een politieauto stopt, omdat men het niet vertrouwt. Het tweede deel van de kern is geïllustreerd. De leerlingen bereiden het eerste deel van de kern voor door het woordveld met trefwoorden verder aan te vullen.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 25*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Laat de leerlingen de verbeterde – gewone – woorden meteen inprenten op woordbeeld. Eerst schrijven ze de woorden in lettergrepen verdeeld op en daarna schrijven ze ze met de ogen dicht op een blanco blaadje. Gezien het type woorden is deze wijze van oefenen zeer goed haalbaar. Na het oefenen schrijven ze de woorden in de desbetreffende foutenrubriek achter in het Bouwschrift.

De leerlingen verbeteren hun persoonsvormfouten op een dicteeblaadje, maar ze prenten ze verder niet in. (Laat ze onder het dictee schrijven welke denkfouten ze hebben gemaakt bij de persoonsvorm.)

• Begeleid oefenen

Met leerlingen die te veel dicteefouten hebben gemaakt bekijkt u om welk type fouten het gaat. Daarna oefenen ze deze woorden onder uw toezicht op de manier die hierboven is beschreven bij zelfstandig oefenen.

U bespreekt de persoonsvormfouten met behulp van het schema (kopieerblad 26). Voor extra oefening kunt u kiezen uit kopieerblad 30 t/m 32.

Afsluiting

Bespreek de kern van een vakantieverslag met behulp van de trefwoorden en de uiteindelijke tekst. De trefwoorden sturen de tekst, als het goed is.

Woordpakketten (basisstof)

les 26

informatie
reactie
etage
traktatie
sensatie
stallage
energie
prestaties
lekkage
massage
horloge
bagage
passagier
logeren
slijtage
garage
politie
asperge
station
ravage

les 27

ge = zje en tie = tsie

etage
reportage
situatie
energie
demonstratie
etages
reacties
stations
garages
passagiers
asperges
lekkages
horloges
traktaties
prestaties
etalageruit
vakantiewerk
horlogeband
munitiekist
actievoerder
politieman

les 28

ravage
horloge
garage
etage
prestatie
garantie
reparatie
advertentie
repetitie
statiegeld
stationsplein
bagagerek
garagedeur
kernenergie
aspergesoep
operatie
energie

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen kunnen alle oefeningen zelfstandig maken.

• Begeleid oefenen

Instructie

Ook deze leerlingen kunnen bijna alle oefeningen zonder toelichting zelfstandig maken. Doe alleen oefening 2 van les 27 eerst mondeling.

Besteed verder aandacht aan de woordbetekenis.

Woordbetekenis

Besteed in elk geval aandacht aan de volgende woorden:

- les 26 oefening 2: stallage, energie, lekkage, massage
oefening 3: slijtage
oefening 4: ravage
- les 27 oefening 1: situatie
oefening 2: passagiers, asperges
- les 28 oefening 2: garantie
oefening 4: operatie, energie

Materiaal

- *Bouwschrift les 26 t/m 28*
- *Bouwboek les 26 t/m 28*
- *Kopieerbladen 10 en 18*

Extra-materiaal

Computerprogramma Spellinghulp
Module 3: thema 2 oefening 2
N.B. Alleen remediërend gebruiken.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Herinner de leerlingen aan de woorden horloge en politie. Wijs ze op de bijzondere klankgroepen die ze al geleerd hebben en die ze nu weer gaan oefenen bij nieuwe woorden.

Zeg er vooral ook bij dat je naar klankgroepen kunt luisteren. Fouten zijn dus luisterfouten (L-fouten). Je hoort namelijk zje en je schrijft ge, je hoort tsie en je schrijft tie (of ti). Als introductie is dit voldoende. De rest wijst zich vanzelf.

les 26

Les 26
ge = zje en tie = tsie

1 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: *sensatie, etage, informatie, traktatie, reactie*.

Een ander woord voor verdieping: _____

Iets lekkers wat je uitdeelt: _____

Een ander woord voor inlichtingen: _____

Iets wat je zegt als antwoord op iets anders: _____

Een ander woord voor grote opwindings: _____

2 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: *lekkage, stalling, massage, energie, prestatie*.

Voor het gebouw wordt een _____ gebouwd.

De windmolen levert _____ voor de machine.

Je hebt een prima _____ geleverd.

Een _____ kan heel vervelend zijn.

De voetballer krijgt langs de lijn een _____.

3 Zet de lettergroepen in de goede volgorde.

lo-ge-hor _____ ta-ge-slij _____

ga-ba-ge _____ tie-po-li _____

gler-pas-sa _____ per-ge-as _____

ge-ren-do _____ ti-sta-on _____

ac-re-tie _____ ge-ta-e _____

4 Maak zelf de woorden af. Kies ge of tie.

rava _____ gara _____

sensa _____ trakta _____

Kopieerblad 10 of Bouwboek blz. 40

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: een sensatie.

Opgave 2

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 3

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

Opgave 4

Woorden afmaken met ge of tie.

les 27

Les 27
ge = zje en tie = tsie

1 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: *reportage, energie, etalage, demonstratie, situatie*.

Een speciale ruimte achter een winkelaanpak: _____

Een verslag in de krant: _____

Een ander woord voor toestand: _____

De kracht om iets te doen: _____

Een stoet mensen die protesteren: _____

2 Maak er meervoud van.

etage _____ asperge _____

reactie _____ lekkage _____

station _____ horloge _____

garage _____ traktatie _____

passagier _____ prestatie _____

3 Maak zelf de samenstellingen.

actie _____ munitie _____ vakantie _____

politie _____ etalage _____ horloge _____

rult _____ werk _____ band _____ kist _____ voerder _____ man _____

4 Maak zelf de woorden af. Kies ge of tie.

etala _____ reporta _____

situat _____ demonstra _____

Kopieerblad 10 of Bouwboek blz. 40

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: een demonstratie.

Opgave 2

Meervoudsvormen maken.

Opgave 3

Samenstellingen vormen.

Opgave 4

Woorden afmaken met ge of tie.

les 28

Les 28
ge = zje en tie = tsie

1 Zoek het woord dat niet in de zin past.
Schrijf het goede woord achter de zin.

In de tuin is het een etage. _____

Hij keek op zijn garage. _____

De auto rijdt in de ravage. _____

Wij kijken naar de horloge. _____

Ik woon op de eerste etalage. _____

2 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: *reparatie, garantie, advertentie, prestatie, repetitie*.

Iets moeilijks wat goed gedaan is: _____

De verzekering dat iets goed is: _____

Iets wat kapot was, is weer in orde gemaakt: _____

Een stukje in de krant waarmee je iets wilt verkopen: _____

Schrijftelijke vragen over iets wat je geleerd hebt: _____

3 Maak zelf de samenstellingen.

garage _____ kern _____

bagage _____ statie _____

asperge _____ stations _____

geld _____ plein _____ rek _____ deur _____ energie _____ soep _____

4 Maak zelf de woorden af. Kies ge of tie.

opera _____ ener _____

Kopieerblad 10 of Bouwboek blz. 40

Opgave 1

Woorden bij de goede zin zetten.
Illustratie: ravage in een tuin.

Opgave 2

Woorden zoeken bij een zin.

Opgave 3

Samenstellingen vormen.

Opgave 4

Woorden afmaken met ge of tie.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

De leerlingen oefenen de aangeboden woorden op-nieuw op het kopieerblad, door ze op te schrijven in lettergrepen verdeeld en aan elkaar. Daarbij rubriceren ze de woorden op klankgroep.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek zijn twee extra woordpakketten opgenomen. De leerlingen oefenen de woorden door ze op te schrijven in lettergrepen verdeeld en aan elkaar. Daarna bedenken ze het doe-woord waarvan elk oefenwoord is afgeleid, waarna ze dit doe-woord opschrijven.

Afsluiting

Besteed aandacht aan woorden en zinnen die lastig zijn door hun betekenis.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dictee-woord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 29

Controledictee 102

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

1 De metselaars staan op een stellage.	schrijf op stellage
2 Ik heb een jaar garantie op mijn fiets.	garantie
3 We hebben morgen een repetitie.	repetitie
4 De etalage is mooi verlicht.	etalage
5 Ik zet een advertentie in de krant.	advertentie
6 De politie controleert het verkeer.	politie
7 De passagiers lopen naar de bus.	passagiers
8 Ik heb geen energie meer over.	energie
9 De storm heeft voor een ravage gezorgd.	ravage
10 De reparatie duurt een week.	reparatie
11 Ik vind het een geweldige prestatie.	prestatie
12 Hij blijft bij ons logeren.	logeren
13 Ik krijg een operatie aan mijn knie.	operatie
14 Hij wacht voor het station op ons.	station
15 Mijn horloge doet het niet.	horloge
16 Ik snap zijn reactie niet.	reactie

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een protestbrief schrijven aan de gemeenteraad. Want de gemeente wil garages laten bouwen op een veld dat de buurtkinderen gebruiken als speelplek. De buurtkinderen (leerlingen) willen hun plek houden en ze willen dat het wordt ingericht als een echte speelplek.

Bespreek met name de aanhef (begroeting) van zo'n formele brief. Verder is de inleiding heel belangrijk. Daarin moet de aanleiding tot het schrijven van de brief kort en duidelijk worden verwoord.

De leerlingen bereiden de kern van de brief, het verzoek aan de gemeente, weer voor door een aantal trefwoorden op te schrijven. Besteed ook aandacht aan de afsluiting. Hoe luidt die bij een dergelijke brief?

Afsluiting

Bespreek als afsluiting van de les met name de inleiding. Als de inleiding niet duidelijk is, komt de kern van de brief, het verzoek aan de gemeenteraad, niet goed tot haar recht.

Introductie

Als u de fouten in het dictee niet hebt onderstreept, maar voor de kantlijn hebt gecodeerd met L, R of A, kan iedere leerling zelf zijn/haar fouten opzoeken en verbeteren. (Vertel de leerlingen dat klankgroepfouten luisterfouten zijn.) U hoeft het dictee verder niet toe te lichten.

De stelopdracht in het Bouwboek gaat over een demonstratie tegen kernenergie. Het tweede deel van de kern is geïllustreerd. Een actiegroep loopt naar het hek van de centrale en wordt tegengehouden door de ME. Het gedeeltelijk ingevulde woordveld hoort bij het eerste deel van de kern.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 30*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Nadat de leerlingen hun fouten hebben verbeterd, oefenen ze de fout geschreven woorden door ze in lettergrepen verdeeld op te schrijven. Daarna volgt op dezelfde wijze inprenting (woord in lettergrepen lezen, woordfoto maken, woord afdekken, woord in lettergrepen dicteren en opschrijven, woord controleren). Ten slotte schrijven ze deze woorden in de desbetreffende foutenrubriek achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen met te veel fouten zullen vermoedelijk ook regelfouten hebben gemaakt. Ga na of dat verspreide of specifieke fouten zijn. In het laatste geval zult u de fout geschreven woorden moeten bespreken met de regel erbij. Verder oefenen ze deze woorden op de manier zoals hierboven is beschreven bij zelfstandig oefenen.

Afsluiting

Laat twee leerlingen hun protestbrief voorlezen en bespreek met name de samenhang tussen de inleiding (probleemstelling) en de kern (verzoek) van de brief.

Woordpakketten (basisstof)

les 31 ig en lijk

opzettelijk
eigenaardig
noodzakelijk
regelmatig
afzonderlijk
onmogelijk
ongelukkig
onvoorzichtig
begrijpelijk
belachelijk
ondoorzichtig
ongevaarlijk
onbeweeglijk
on nauwkeurig
onvoordelig
onvrijwillig
ongeduldig
onverstandig
ongezellig
onduidelijk

les 32 ig en lijk

gebruikelijk
tegenwoordig
onfatsoenlijk
onverschillig
besmettelijk
verschrikkelijk
aanwezigen
misdadiger
afwezigen
vrijwilliger
gemakkelijk
begrijpelijk
gedeeltelijk
vermoedelijk
beveiligen
vernietigen
verdedigen
beledigen
vergiftigen
makkelijke
schadelijke
nieuwsgierige
nauwkeurige

les 33 ig en lijk

afzonderlijk
medeplichtig
onmiddellijk
bereidwillig
gedeeltelijk
aantrekkelijk
zenuwachtig
gemakkelijk
kinderachtig
regenachtig
vermoedelijk
verdedigen
vernietigen
beledigen
vergiftigen
aanwezigen
gezellige
geweldige
verdrietige
gelukkige
modderige
onvriendelijk
afwezigheid
ongeneeslijk

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen kunnen alle oefeningen zelfstandig maken.

• Begeleid oefenen

Instructie

Doe van elke les oefening 3 en 4 mondeling en bespreek meteen de woordbetekenis.

Woordbetekenis

Besteed in elk geval aandacht aan de volgende woorden:

- les 31 oefening 1: afzonderlijk
oefening 2: onmogelijk
oefening 3: ondoorzichtig, onvoordelig, onvrijwillig, onverstandig
oefening 4: onduidelijk
- les 32 oefening 3: besmettelijk, vermoedelijk, beveiligen
oefening 4: schadelijke
- les 33 oefening 1: medeplichtig, bereidwillig, gedeeltelijk
oefening 3: vernietigen
oefening 4: ongeneeslijk

Materiaal

- Bouwschrift les 31 t/m 33
- Bouwboek les 31 t/m 33
- Kopieerbladen 11 en 19

Extra materiaal

Computerprogramma Spellinghulp
Module 3: thema 1 oefening 2
N.B. Alleen remediërend gebruiken.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Laat de leerlingen zelf enkele woorden noemen met ig en lijk. Herinner ze aan de spellingregel die daarvoor geldt (kopieerblad 24 regel 3). In deze lessenreeks gaan ze nieuwe woorden oefenen met deze klankgroepen. Benadruk dat ze de klankgroep op het gehoor kunnen herkennen. De regel zegt vervolgens hoe ze de klankgroep moeten schrijven.

les 31

Les 31 ig en lijk

1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: noodzakelijk, afzonderlijk, opzettelijk, regelmatig, elgenaarlig.
Iets met opzet doen: _____
Iets heel raars: _____
Iets wat absoluut moet: _____
Iets steeds weer doen: _____
Iets apart doen: _____

2 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: belachelijk, begrijpelijk, onmogelijk, onvoorzichtig, ongelukkig.
Hij kan _____ op tijd zijn.
Zij kwam heel _____ te vallen.
Je bent erg _____ geweest.
Ik vind die fout heel _____.
Hij stelt zich _____ aan.

3 Verander de betekenis van de woorden. Gebruik het voorvoegsel on (= niet).
doorzichtig _____ vrijwillig _____
gevaarlijk _____ geduldig _____
beweeglijk _____ verstandig _____
nauwkeurig _____ gezellig _____
voordelig _____ duidelijk _____

4 Maak zelf de woorden af. Kies ig of lijk. Pas op!
ongeluk _____ ongedol _____
opzette _____ ondulde _____

Kopieerblad 11 of Bouwboek blz. 50

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: opzettelijk.

Opgave 2

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 3

Woorden vormen met on.

Opgave 4

Woorden afmaken met ig of lijk.

les 32

Les 32 ig en lijk

1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: onfatsoenlijk, gebruikelijk, tegenwoordig, onverschillig, besmettelijk.
Iets wat de gewoonte is: _____
Nu, in deze tijd: _____
Iets wat niet netjes is: _____
Iets waarop je snel vlekken ziet: _____
Iemand die geen belangstelling heeft: _____

2 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: aanwesig, afwesig, misdadiger, vrijwilliger, verschrikkelijk.
Er is een _____ ongeval gebeurd.
De _____ zagen een prachtige show.
De _____ krijgt gevangenisstraf.
De _____ hebben niets gemist.
Een _____ doet werk zonder betaling.

3 Bedenk zelf het voorvoegsel. Schrijf het liefs woord op.
_____ smettelijk _____ veilig _____
_____ makkelijk _____ nietig _____
_____ grifpelijk _____ dedig _____
_____ deeltelijk _____ ledig _____
_____ moedelijk _____ giftig _____

4 Maak zelf de woorden af. Kies lijk of rige.
makke _____ nieuwsgie _____
schade _____ nauwkeu _____

Kopieerblad 11 of Bouwboek blz. 50

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: gebruikelijk.

Opgave 2

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 3

Woorden afmaken met een voorvoegsel.

Opgave 4

Woorden afmaken met lijke of rige.

les 33

Les 33 ig en lijk

1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: bereidwillig, aantrekkelijk, medeplichtig, onmiddellijk, gedesistlijk.
Iemand die met anderen schuldig is: _____
Een ander woord voor meteen: _____
Iemand die graag wil helpen: _____
Iets wat er verdelijkelijk uitziet: _____
Een ander woord voor niet helemaal: _____

2 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: regenachtig, vermoedelijk, kinderachtig, gemakkelijk, zenuwachtig.
Voor een wedstrijd ben ik _____.
Die sommen zijn niet _____.
Hij gedraagt zich soms heel _____.
Het is de hele dag al _____.
We zijn _____ nog net op tijd.

3 Bedenk zelf de lettergreep. Schrijf het hele woord op.
verde _____ gen _____ gezet _____ ge _____
vernie _____ gen _____ gewel _____ ge _____
bele _____ gen _____ verdrie _____ ge _____
vergift _____ gen _____ geluk _____ ge _____
aanwe _____ gen _____ modde _____ ge _____

4 Maak zelf de woorden af. Kies het voorvoegsel on of af.
_____ vriendelijk _____ zonderlijk _____
_____ wezigheid _____ geneeslijk _____

Kopieerblad 11 of Bouwboek blz. 50

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: aantrekkelijk.

Opgave 2

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 3

Woorden afmaken met een lettergreep.

Opgave 4

Woorden afmaken met on of af.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

De leerlingen oefenen de aangeboden woorden op nieuw op het kopieerblad, door ze op te schrijven in lettergrepen verdeeld en aan elkaar. Daarbij rubriceren ze ze op ig of lijk.

• Bouwboek (activiteitengroep)

De taalvaardige leerlingen treffen in het Bouwboek twee extra woordpakketten aan. Ze schrijven de woorden op in lettergrepen verdeeld en aan elkaar. Daarna leiden ze van deze woorden nieuwe woorden af of bedenken ze het basiswoord waarvan elk oefenwoord is afgeleid, waarna ze dit opschrijven.

Afsluiting

Besteed vooral aandacht aan de woordbetekenis van lastige woorden en zinnen. Woorden lijken vaak veel eenvoudiger dan ze zijn.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 34

Controledictee 103

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 Hij liet je opzettelijk struikelen.	opzettelijk
2 Ik vind dit een ongezellig gebouw.	ongezellig
3 Je moet dit heel nauwkeurig doen.	nauwkeurig
4 Ze begon heel zenuwachtig.	zenuwachtig
5 Het was een verschrikkelijk onweer.	verschrikkelijk
6 Hij begon onmiddellijk te mopperen.	onmiddellijk
7 Ik laat me niet beledigen.	beledigen
8 Zij gaat regelmatig zwemmen.	regelmatig
9 Die ziekte is niet besmettelijk.	besmettelijk
10 Het is noodzakelijk dat je helpt.	noodzakelijk
11 Die sommen zijn gemakkelijk.	gemakkelijk
12 Je mag je best verdedigen.	verdedigen
13 In onze afwezigheid is er ingebroken.	afwezigheid
14 Het is vandaag regenachtig.	regenachtig
15 Hij werkt als vrijwilliger bij een asiel.	vrijwilliger
16 Ik vind dat idee belachelijk.	belachelijk

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een uitnodiging voor een feest maken. Vier leerlingen zijn in de zomervakantie jarig en willen dit samen vieren in de laatste vakantieweek. Ook bij deze opdracht geldt weer dat de leerlingen beginnen met een begroeting en een inleiding. In de kern van de uitnodiging beschrijven ze wat ze willen gaan doen bij goed en bij slecht weer. (Bij slecht weer gaan ze naar het zwembad: er moeten dus wel zwemkleden worden meegenomen.) Er zal ook iets gezegd moeten worden over eventueel vervoer, afhankelijk van de situatie waarin de leerlingen zich bevinden. De leerlingen kunnen de uitnodiging weer voorbereiden in het Bouwschrift. De eigenlijke uitnodiging kunnen ze daarna op een blaadje schrijven en voorzien van bijvoorbeeld een tekening. Laat ze dit laatste ook uitvoeren, het is een goede oefening in het maken van een echte uitnodiging.

Afsluiting

Bespreek de begroeting en enkele inleidingen. Ga na of er kort en krachtig in staat wat belangrijk is. Geen overbodige zinnen! (Daar ontbreekt op een uitnodiging meestal ook de ruimte voor.)

Introductie

Het dictee was lastig. Elk woord bevatte twee of drie spellingproblemen. De leerlingen kunnen dus veel verspreide fouten hebben gemaakt. Als u voor de kantlijn de fouten hebt aangeduid, kan elke leerling ze zelf opzoeken en verbeteren. (Een woord kan gedeeld zijn met R + R = twee regelfouten.)

De stelopdracht in het Bouwboek gaat over een hond die zich heeft losgerukt van zijn baasje. Deze holt achter de hond aan, maar wordt tegengehouden door een paar jongens. Dat ziet de hond, die omkijkt waar zijn baasje blijft.

De vlotte werkers zullen aan deze tweede stelopdracht toekomen. Ze kennen de werkvorm.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 35*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Nadat de leerlingen hun fouten hebben verbeterd op het dicteeschema gaan ze de fout geschreven woorden oefenen. Ze schrijven ze eerst op in lettergrepen verdeeld en daarna met de lettergrepen aan elkaar. Ze onderstrepen of kleuren de lastige lettergreep. Daarna prenten ze de woorden in (woord in lettergrepen zeggen, woord afdekken, lettergreep voor lettergreep dicteren en schrijven, woord controleren), totdat ze de woorden vlot in lettergrepen en aan elkaar kunnen schrijven. Ten slotte schrijven ze deze woorden in de desbetreffende foutenrubriek achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Voor leerlingen met te veel dicteefouten gaat u na of er sprake is van specifieke of verspreide fouten. Bij specifieke fouten zult u de desbetreffende regel moeten bespreken met de onjuist geschreven woorden erbij. Want de leerlingen hebben hier het spellingaspect niet herkend. Verder oefenen ze deze woorden onder uw toezicht op de manier zoals hierboven is beschreven bij zelfstandig oefenen.

Afsluiting

Laat enkele leerlingen hun uitnodiging voorlezen. Bespreek of alles duidelijk is voor degenen die uitgenodigd worden.

Woordpakketten (basisstof)

les 36 heid, teit en isch	les 37 heit, teit en isch	les 38 heit, teit en isch
aanwezigheid aardigheid mogelijkheid kwaliteit activiteit fantastische elektrische tropische kritische technische afwezigheid werkelijkheid gelegenheid minderheid meerderheid moeilijkheid romantisch vermoeidheid majesteit	specialiteit gelegenheid werkelijkheid elektriciteit stommitieit majesteit alfabetisch universiteit veiligheid telefonisch elektrisch tragische logische typische praktische tropisch technisch stommitieit beroemdheid aardigheid fantastisch	beroemdheid automatisch pessimistisch narigheid optimistisch Indonesisch Australische Belgische Arabische Russische mogelijkheid stommitieit activiteit telefonisch aardigheid vermoeidheid alfabetisch moeilijkheid kwaliteit elektrisch meerderheid veiligheid

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen kunnen alle oefeningen zelfstandig maken.

• Begeleid oefenen

Instructie

Doe alle oefeningen eerst mondeling: de meeste woorden zijn lastig door hun betekenis. Het heeft weinig zin als leerlingen woorden oefenen die niet tot hun woordenschat behoren. (De woorden die zeker moeten worden besproken, zijn hieronder genoemd.)

Woordbetekenis

Besteed in elk geval aandacht aan de volgende woorden:

- les 36 oefening 1: aanwezigheid, aardigheid, mogelijkheid, kwaliteit, activiteit
oefening 2: tropische
oefening 3: gelegenheid
oefening 4: majesteit
- les 37 oefening 1: specialiteit, werkelijkheid
oefening 2: alfabetisch, veiligheid
oefening 3: logische
- les 38 oefening 1: automatisch, narigheid
oefening 3: mogelijkheid, vermoeidheid

Materiaal

- Bouwschrift les 36 t/m 38
- Bouwboek les 36 t/m 38
- Kopieerbladen 12 en 20

Extra materiaal

Computerprogramma Spellinghulp
Module 3: thema 2 oefening 2
N.B. Alleen remediërend gebruiken.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Zet de uitgangen heid en isch op het bord. Vraag de leerlingen enkele woorden te noemen die op zo'n uitgang eindigen. Geef aan dat ze in deze lessenreeks nieuwe woorden met deze klankgroepen gaan oefenen. De klankgroepen zijn op het gehoor te herkennen en ze worden steeds op een vaste wijze geschreven. De fouten worden dan ook gecodeerd als luisterfouten (L-fouten). In dit opzicht kunt u ze vergelijken met eer-oor-eur, aai-ooi-oei, uw-eeuw-ieuw en ge (zje), tie (tsie). Aanvullend erop worden ook enkele woorden aangeboden die eindigen op teit. Alleen woorden die iets met de klok (tijd) te maken hebben, schrijf je met lange ij en d (tijd). Alle andere woorden die eindigen op /tijt/ schrijf je als teit. Vertel dit ook aan de leerlingen.

les 36

Les 36 **heid, teit en isch**

1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: mogelijkheid, aardigheid, aanwezigheid, activiteit, kwaliteit.

Erbij zijn: _____

Voor het plezier: _____

Waarschijnlijk kan het: _____

Iets wat je kunt doen: _____

Goed of slecht te gebruiken: _____

2 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: elektrisch, kritisch, tropisch, fantastisch, technisch.

We hebben een _____ vakantie gehad.

Op het bed ligt een _____ deken.

Het eiland wordt geteisterd door een _____ storm.

Zij kan heel _____ vragen stellen.

Hier heb je _____ kennis voor nodig.

3 Kies het goede woord. **aanwezigheid - afwezigheid** **werkelijkheid - gelegenheid**

In mijn _____ ik heb de _____

zei hij niets. _____ niet gehad.

activiteit - kwaliteit **meerderheid - minderheid**

De _____ van het _____

papier is slecht. _____ gaat ermee akkoord.

4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde.

lijk-moel-heid _____ moel-heid-ver _____

man-ro-isch _____ jes-tel-ma _____

Kopieerblad 12 of Bouwboek blz. 52

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: activiteit.

Opgave 2

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 3

Woorden kiezen in een zin.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 37

Les 37 **heid, teit en isch**

1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: stommiteit, werkelijkheid, gelegenheid, elektriciteit, speculatie.

Iets waar iemand heel goed in is: _____

De kans voor iets hebben: _____

Alles wat echt bestaat: _____

Een vorm van energie: _____

Iets wat niet slim is: _____

2 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: telefonisch, veiligheid, alfabetisch, universaliteit, majestiteit.

Tegen de koningin zeg je _____

In een woordenboek staan de woorden _____

Later kun je studeren op een _____

Op je fiets zitten remmen uit _____

Hij is vandaag alleen _____ bereikbaar.

3 Kies het goede woord. Vul de goede woordvorm in. **tragisch - logisch** **praktisch - typisch**

Dat is een _____ Hij vertelt altijd _____

gebeurtenis. _____ verhalen.

tropisch - technisch **telefonisch - elektrisch**

We gaan naar een _____ We hebben het _____

_____ eiland. _____ besteld.

4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde.

mi-tel-stom _____ dig-heid-naar _____

heid-be-roemd _____ tisch-tas-fan _____

Kopieerblad 12 of Bouwboek blz. 52

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: specialiteit.

Opgave 2

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 3

Woorden kiezen en invullen.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 38

Les 38 **heid en isch**

1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: automatisch, pessimistisch, narigheid, optimistisch, beroemdheid.

Iedereen kent deze persoon: _____

Iets wat vanzelf gaat: _____

Alles somber inzien: _____

Een heleboel ellende: _____

Alles positief bekijken: _____

2 Zoek het woord dat in de zin past. Vul de goede woordvorm in. Kies uit: Belgisch, Russisch, Arabisch, Australisch, Indonesisch.

Java is een _____ eiland.

Een kangeroe is een _____ diersoort.

Ik reis met een _____ trein naar Brussel.

We gebruiken veel _____ olie.

Vandaag is een _____ raket gelanceerd.

3 Maak zelf woorden met heid, teit of isch. Pas op! Schrijf het nieuwe woord op.

mogelijk _____ telefoon _____

stom _____ aardig _____

automaat _____ vermoed _____

beroemd _____ alfabet _____

actief _____ moeilijk _____

4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde.

ik-kwa-teit _____ der-meer-heid _____

lek-e-trisch _____ lig-heid-vel _____

Kopieerblad 12 of Bouwboek blz. 52

Opgave 1

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: narigheid.

Opgave 2

Woorden zoeken in een zin.

Opgave 3

Woorden afmaken.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

De leerlingen oefenen de aangeboden woorden op-nieuw op het kopieerblad, door ze per klankgroep in lettergrepen verdeeld op te schrijven en aan elkaar.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek zijn twee extra woordpakketten opgenomen. De leerlingen oefenen deze woorden allereerst door ze op te schrijven in lettergrepen verdeeld en aan elkaar. Daarna zoeken ze het basiswoord waarvan elk oefenwoord is afgeleid.

Afsluiting

Besteed klassikaal aandacht aan woorden en zinnen die lastig zijn door hun betekenis.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 39

Controledictee 104

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

		schrijf op
1	Dit is een slechte kwaliteit papier.	kwaliteit
2	De deur gaat automatisch dicht.	automatisch
3	De woorden staan alfabetisch geordend.	alfabetisch
4	Ik sta van vermoeidheid te trillen.	vermoeidheid
5	Dit is een Australische postzegel.	Australische
6	Die lamp brandt voor de veiligheid.	veiligheid
7	Dit apparaat werkt elektrisch.	elektrisch
8	Hij heeft een stommititeit uitgehaald.	stommititeit
9	Je krijgt de gelegenheid om te oefenen.	gelegenheid
10	Ik heb dit telefonisch besteld.	telefonisch
11	Zij stelde heel kritische vragen.	kritische
12	Ik deed voor de aardigheid mee.	aardigheid
13	In onze aanwezigheid zei hij niets.	aanwezigheid
14	Ik ben pessimistisch over onze kansen.	pessimistisch
15	Zij kan fantastisch mooi zingen.	fantastisch
16	Ik vind zwemmen een leuke activiteit.	activiteit

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een 'ouderwets' opstel bedenken en opschrijven. Ze schrijven titel en inleiding (twee alinea's) in het Bouwschrift. De rest bereiden ze voor op een blaadje. Laat de leerlingen dat ook doen. Zomaar gaan schrijven, is een weinig effectieve werkwijze. De taakstelling blijft: 'Je schrijft voor een lezer of lezersgroep'.

Afsluiting

Bespreek enkele bedachte inleidingen. Ga na of deze informatief genoeg geschreven zijn voor een lezer. (Waar moet je op letten bij een inleiding? Hoe schrijf je dat kort en bondig op?)

Introductie

De leerlingen kunnen heel verschillende dicteefouten gemaakt hebben, omdat behalve de klankgroepen ook nagenoeg alle spellingregels aan de orde zijn gekomen. Laat de leerlingen zelf hun fouten opzoeken en verbeteren. Dat kan als u de fouten alleen maar hebt aangekruist of hebt gecodeerd voor de kantlijn. Vlotte werkers komen mogelijk aan de tweede schrijfofdracht toe. Maar de meeste leerlingen zullen hun opstel nog moeten afmaken. Van deze tweede schrijfofdracht (in het Bouwboek) is het eerste deel van de kern van het verhaal geïllustreerd. Een gezin zit te picknicken op een strekdam, terwijl een passerend schip voor flinke golfslag zorgt. De leerlingen bereiden het tweede deel van de kern voor met een woordveld van trefwoorden.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 40*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Nadat de leerlingen hun fouten hebben verbeterd op het dicteeschema, gaan ze de fout geschreven woorden oefenen door ze in lettergrepen verdeeld op te schrijven. Daarna kleuren of onderstrepen ze de lastige lettergreep. Bij het inprenten werken ze overeenkomstig, door gebruik te maken van de lettergreepstructuur van het woord. De leerlingen dicteren zichzelf lettergreep voor lettergreep, net zo lang tot ze het woord moeiteloos en vlot kunnen schrijven. Deze werkwijze dwingt hen zich rekenschap te geven van de lettergreepvolgorde en de daarbijbehorende schrijfwijze. Uiteraard werkt dit alleen als ze zichzelf ook daadwerkelijk - zachtjes - lettergreep voor lettergreep dicteren. Leg hier dus de nadruk op.

• Begeleid oefenen

Voor leerlingen met te veel dicteefouten, bespreekt u die fouten. Daarna oefenen ze deze woorden op de manier zoals hierboven is beschreven bij zelfstandig oefenen. Doe met de zwakke spellinggroep enkele woorden samen.

Afsluiting

Bespreek de titels van de gekozen opstellen. (Maak er bijvoorbeeld een overzicht van.) Waaraan moet een goede titel voldoen? Welke titels vallen op? Waarom?

Inleiding

Les 41, 42 en 43 zijn bestemd voor herhaling, toetsing en eventueel speciale leerhulp naar aanleiding van een foutenanalyse. De volgorde is:

les 41: herhaling en keuzeactiviteiten

les 42: toetsing en keuzeactiviteiten

les 43: speciale spellinghulp en keuzeactiviteiten

Voor speciale spellinghulp is één les gereserveerd. Uit de toets kan blijken dat u voor een enkele leerling meer tijd nodig hebt. In dat geval kunt u de speciale spellinghulp aanbieden tijdens het werken aan Blok 14. Dat houdt in dat u na deze drie afsluitende lessen in ieder geval aan dit volgende blok kunt beginnen.

Les 41 Herhaling en keuzeactiviteiten

Materiaal

- *Bouwschrift*
- *Woordkaartjes*
- *Bouwboek of Kopieerblad 25 Keuzeactiviteiten*

Lesverloop

Alle leerlingen gaan nog een keer de moeilijke woorden oefenen die ze achter in het Bouwschrift hebben opgeschreven. Ze doen dit door inprenting. Ze oefenen door de woorden op kaartjes te schrijven. Daarbij kleuren ze de lastige letter(s) of lettergreep rood. Na het oefenen nemen ze elkaar een luisterdictee af, door de woorden op de kaartjes voor te lezen. Voor dit dictee geldt de volgende instructie:

- 1 Luister naar het woord.
- 2 Kijk naar het woord in je hoofd.
- 3 Schrijf het woord op.

Bij voorkeur laat u het tweetal dat samen oefent, ook samen het geschrevene nakijken. De leerlingen mogen de woorden die goed geschreven zijn in hun Bouwschrift kleuren of onderstrepen met kleurpotlood. De leerlingen die hiermee klaar zijn (of die geen woorden hoefden te oefenen) gaan verder met een keuzeactiviteit. Daarvoor kunnen ze kiezen uit de schrijfp opdrachten in het Bouwboek of uit een verhaal van kopieerblad 25.

De leerlingen uit de instructiegroep zijn waarschijnlijk niet of slechts incidenteel aan de opdrachten uit het Bouwboek toegekomen. Ook de taalvaardige leerlingen zullen een aantal opdrachten nog niet gemaakt hebben. Op kopieerblad 25 treft u vier extra tekeningen aan waarmee de leerlingen een verhaal kunnen bedenken en schrijven.

Les 42 Toetsing en keuzeactiviteiten

Materiaal

- *ISO-toets 13*
- *Bijlage 6 Dicteeschema*
- *Bijlage 28 Foutenanalyseschema*
- *Kopieerblad 25 Keuzeactiviteiten*

Lesverloop

ISO-toets 13 is genormeerd voor afname na ± 50 didactische maanden (dl = 50). In het basisonderwijs zal dat ongeveer juni, groep 7 zijn. Onder de toets kunt u zien welke instructieaspecten zijn opgenomen en hoe vaak ze in het dictee voorkomen.

U moet de toets zo snel mogelijk nakijken, omdat de vervolgvragen in les 43 afhangen van de toetsresultaten.

Na de toets gaan alle leerlingen aan het werk met een keuzeactiviteit of met het inhalen van een schrijfpdracht.

ISO-toets 13 juni, groep 7 (dl = 50)

Instructie

We gaan een woorddictee maken. Het gaat zo:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord. ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of kolom 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 Door een ongeluk werd hij invalide.	invalide
2 De deuren gaan automatisch dicht.	automatisch
3 De etalage is mooi verlicht.	etalage
4 Ik kan onmogelijk op tijd zijn.	onmogelijk
5 Je hebt dit onnauwkeurig getekend.	onnauwkeurig
6 Dit schip vaart naar Australië.	Australië
7 We hebben morgen een repetitie.	repetitie
8 De dokter bezoekt zijn patiënten.	patiënten
9 Ik vond het kinderachtig van hem.	kinderachtig
10 Vind jij dat een leuke activiteit?	activiteit
11 Ik heb twee pyjama's.	pyjama's
12 De operatie is goed geslaagd.	operatie
13 Ons elftal wordt verpletterend verslagen.	verpletterend
14 Ik laat de foto's morgen ontwikkelen.	ontwikkelen
15 Een oceaan is een heel grote zee.	oceaan
16 Door de explosie sprongen de ruiten.	explosie

17 Ik moet mijn band nog repareren.	repareren
18 Dit is een goede mogelijkheid.	mogelijkheid
19 Die ziekte blijkt erg besmettelijk.	besmettelijk
20 We zijn heel teleurgesteld.	teleurgesteld
21 Hij ligt met een hersenschudding op bed.	hersenschudding
22 We zijn meteen teruggekeerd.	teruggekeerd
23 De zwemdiploma's liggen al klaar.	zwemdiploma's
24 We sturen jullie een ansichtkaart.	ansichtkaart
25 Het fabrieksterrein is ernstig vervuild.	fabrieksterrein

Normering

goed:	23-25 woorden
voldoende:	19-22 woorden
twijfelachtig:	16-18 woorden
onvoldoende:	00-15 woorden

Opgenomen instructieaspecten

isch, heid:	2
ti(e)/sie/ge/zje/:	2
eindklinker, 's:	4
eind-d/t:	6
ig, lijk:	7
trema:	2
samenstellingen:	5
lange klinker:	20
korte klinker:	9
tekenafspraken (ei/ij, au/ou, i/ie, ch/g, c/s, x, y, c/k):	12

Als zinsdictee kunt u eventueel zin 1, 5, 9, 10, 13, 19 en 25 gebruiken. U krijgt daarmee ook een beeld van de zinsvaardigheid van de leerlingen (u laat ze de persoonsvorm steeds onderstrepen).

Les 43 Speciale spellinghulp en keuzeactiviteiten

Materiaal

- Kopieerblad 21 Speciale leerhulp
- Bouwboek of kopieerblad 25 keuzeactiviteiten

Lesverloop

De nagekeken toets en de daaruit volgende foutenanalyse leiden tot een aantal vervolgvormen.

Leerlingen die **voldoende** of **goed** scoren, hoeven alleen de woorden te oefenen die ze fout hadden. Daarna nemen ze zichzelf een dictee af (instructie: lees het woord, bedek het, 'kijk in je hoofd', schrijf het woord op, controleer het). Vervolgens gaan deze leerlingen verder met een keuzeactiviteit uit het Bouwboek.

Voor leerlingen die **twijfelachtig** scoren, is de vervolgvorm afhankelijk van de gemaakte fouten. Met

een foutenanalyse hebt u gekeken of het om verspreide fouten (verschillende soorten fouten) of om specifieke fouten (overeenkomstige fouten) gaat. Verspreide fouten wijzen op automatiseringsproblemen. U kunt deze leerlingen de woorden laten oefenen met de al eerder beschreven visuele inprenting. Voor de specifieke fouten wordt hieronder beschreven wat voor speciale spellinghulp u kunt geven.

Bij leerlingen die **onvoldoende** scoren, gebruikt u de foutenanalyse om te ontdekken welke specifieke fouten ze maken. Voor die leerlingen vult u het overzicht in (kopieerblad 21) en organiseert u aanvullende instructie en oefening. Daarna kunt u ook voor deze leerlingen speciale activiteiten uitkiezen.

Speciale spellinghulp

• Analyse/weergavefouten

Deze luisterfouten ontstaan als gevolg van of een onjuiste klankanalyse of een onjuiste verlettering van de afzonderlijke klanken in de goede volgorde (klankpositie). Deze fouten mogen nu niet meer voorkomen. Als een leerling zo'n fout toch maakt, kunt u het beste het desbetreffende woord laten inprenten.

• Klank-tekenkoppelingsfouten

Klank-letterfouten

Deze fouten mogen nu niet meer voorkomen. De leerlingen oefenen door het inprenten van de woorden, gericht op het ontstaan van woordbeeld. Het inprenten kunt u het beste laten doen met woordkaartjes waarop de woorden worden geschreven. De lastige letter(s) wordt (worden) rood gekleurd. U kunt ook ruitjespapier gebruiken, waarbij elke letter in een vakje komt te staan. Daarna omlijnen de leerlingen elk vakje met een lastige letter met kleurpotlood.

Lettervormfouten

Letteromkeringen als b-d en oe-eo mogen nu niet meer voorkomen. Wanneer een leerling deze fouten toch nog maakt, is het belangrijk daar in de klas niet verder op in te gaan. Dit moet opgelost worden met individuele hulp buiten de klas.

• Klankgroepfouten

De klankgroepen eer-oor-eur, aai-ooi-oei, uw-eeuw-ieuw, tie-ti, isch, heid en ge-gie komen nu voor in vierlettergreppige en samengestelde woorden. Belangrijk daarbij is dat de leerlingen loskomen van de klankvorm en zich steeds het woordbeeld voorstellen. Laat de woorden oefenen door de lettergroep met een kleur van een kader te voorzien: Europese. Vervolgens oefenen de leerlingen de woorden door een luisterdictee (in een tweetal of met een cassette-recorder).

- **Redeneerfouten: eindklinker**

Herhaal de geleerde spellingregel (kopieerblad 24). Laat de leerling de regel op een blaadje zetten. Vervolgens moet hij/zij daar zelf woorden bij zoeken.

- **Redeneerfouten: eind-d/t**

Herhaal de geleerde spellingregel (kopieerblad 24). Laat de leerling de regel naschrijven op een blaadje. Daarna moet hij/zij daar woorden bij zoeken die volgens de regel met een d worden geschreven.

- **Redeneerfouten: samengestelde woorden**

Laat de fout geschreven woorden in twee delen schrijven met een verbindingsteken en daarna met de woorddelen aan elkaar. De laatste letter van het eerste deel en de eerste letter van het tweede deel worden met een kleur verbonden.

Let wel: een samengestelde woordfout heeft alleen betrekking op het correct aaneenschrijven van de afzonderlijke woorden. Alle andere soorten fouten (bijvoorbeeld ei-ij) vallen in een andere categorie!

- **Redeneerfouten: de onbeklemtoonde klankgroep**

De onbeklemtoonde eindklankgroep

Wijs de leerlingen op het klankverschil tussen de beklemtoonde u en e en de doffe /u/ die geschreven wordt als e, ig of lijk. Leg de nadruk op het verschil in klemtoon. De leerlingen oefenen steeds door de woorden in lettergrepen verdeeld op te schrijven. Daarbij voorzien ze de doffe klank van een kleur.

Oefen ten slotte de fout geschreven woorden ook altijd nog door inprenting. De leerlingen kunnen soms te veel blijven hangen aan de klankvorm van het woord. Het benadrukken van het woordbeeld helpt dit probleem te voorkomen.

De onbeklemtoonde beginklankgroep

Op de manier zoals hierboven is omschreven, bespreekt u zo nodig ook woorden met voorvoegsels. In feite mogen de leerlingen deze fouten niet meer maken. Wanneer ze dit toch nog doen, kunt u ze deze woorden het beste laten oefenen door inprenting.

De onbeklemtoonde a

De leenwoorden met een a in de eerste lettergreep leveren waarschijnlijk geen problemen meer op. Wanneer de leerlingen hiermee toch fouten maken, dan moet u de gemaakte fout bespreken. Verder moeten ze deze woorden op woordbeeld inprenten.

- **Redeneerfouten: de lange klinker**

Laat de leerlingen regel 5 (kopieerblad 24) op een blaadje schrijven en daar zelf of in tweetallen woorden bij zoeken en schrijven. Ze schrijven deze woorden op in lettergrepen verdeeld, zodat de open lettergreep goed opvalt. U bespreekt daarna met ze of de gevonden woorden van het goede woordtype zijn (lange klinker en open lettergreep). Vervolgens oefent u met de leerlingen deze woorden (en de woorden van het dictee!) op kopieerblad 23.

- **Redeneerfouten: de korte klinker**

Laat de leerlingen regel 6 (kopieerblad 24) op een blaadje schrijven en daar zelf of in tweetallen woorden bij zoeken en schrijven. Ze schrijven daarbij elk woord verdeeld in lettergrepen op, zodat de medeklinker die de lettergreep moet afsluiten goed te zien is. Laat ze daarna bij deze woorden rijmwoorden bedenken met dezelfde korte klinker.

Als ze er veel problemen mee hebben, gebruik dan kopieerblad 23. Daarbij kunnen ze door analogie en rijmen woordrijen samenstellen, zodat de meest voorkomende woorden met korte klinker regelmatig geoeftend en ingeprent kunnen worden. Ook hier schrijven ze de woorden steeds in lettergrepen verdeeld op.

- **Afspraakfouten**

De leerlingen hebben algemene afspraken geleerd over sch en ch. Herhaal deze afspraken en laat de onjuist geschreven woorden inprenten.

Voor de ei-, au- en i-woorden zijn geen algemene afspraken te maken. Elk woord staat op zich en wordt volgens een woordspecifieke afspraak geschreven. Wijs ze er wel op dat ze bij twijfel moeten kiezen voor de gewone ij en ou. Voor de ie geldt als geheugensteun dat eenlettergrepige woorden altijd met ie geschreven worden en dat ze deze ie houden als tweelettergrepig woord. Voor de c = s, c = k, ch = sj, x en y bestaan geheugensteuntjes.

Laat de leerlingen deze woorden oefenen op ruitjespapier door naschrijven en kleuren van de lastige letters. Laat ze proberen met behulp van de woordbetekenis hun eigen ezelsbruggetje te bedenken.

- **Uitvoeringsfouten**

Fouten die ontstaan als gevolg van een onduidelijk schrift vormen geen spelling- maar een schrijffprobleem. Oefen ze ook als zodanig en kijk vooral naar de pengreep.

- **Uitspraakfouten**

Bij fouten die zijn terug te voeren op een onjuiste of onzorgvuldige uitspraak kunt u het beste oefenen door inprenting van de desbetreffende woorden. Dit geldt met name voor problemen als gevolg van streektaalvarianten.

De leerlingen die deze fouten maken, moeten leren de door henzelf gesproken klankvorm te koppelen aan een vast woordbeeld. (Ze mogen hun klankvorm dus niet klankanalyserend schrijven! Daar ontstaan de problemen door.)

- **Persoonsvormfouten**

Oefen alle fouten met behulp van de hulpkaart (kopieerblad 26). Voor eventuele extra oefening kunt u kiezen uit kopieerblad 27 t/m 32.